

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

67. заседание

Срѣда, 8 мартъ 1939 г.

Открито въ 15 ч. 40 м.

Председателствували: председателятъ Стойчо Мошановъ и подпредседателятъ Георги Марковъ

Секретари: Димитъръ Марчевъ и Цвѣтко Петковъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		По дневния редъ:	
Отпуски	1855	Законопроекти: 1. За измѣнение и допълнение на	
Питане	1855	чл. чл. 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение	
Отговоръ на питане отъ министра на търговията,		и допълнение на бюджета на Министерството	
промишлеността и труда, относно задължител-		на народното просвѣщение за 1937 г. (Първо	
ното разпространение между агентитѣ на храно-		четене)	1859
износа една книга по житарството, частно изда-		2. За измѣнение и допълнение на закона за автор-	
ние	1856	ското право (Първо четене)	1860
Говорили:		Говорилъ:	
Запитвачъ Христо Мирски	1853	Н. Търкалановъ	1861
М-ръ Илия Кожухаровъ	1856	3. За реквизицията (Първо четене)	1862
Запитване. Решение за отлагане разглеждането на		Говорили:	
запитванията на народнитѣ представители Д.		Докл. Й. Разсукановъ	1865
Цъклевъ, А. Ц. Цанковъ, и Гр. Василевъ	1855	И. Пастуховъ	1866
Прошения. (Поправка)		Г. Василевъ	1868
Говорили:		Е. Поповъ	1871
Д. Търкалановъ	1857	И. Петровъ	1873
В. Чобановъ	1858	М-ръ генералъ Т. Даскаловъ	1874
С. Георгиевъ	1858		
М-ръ Д. Божиловъ	1858	Дневенъ редъ за следващото заседание	1874

Председателъ Стойчо Мошановъ: Присъжествуватъ нуж-
ния брой народни представители. Обявявамъ заседанието
за открито.

(Отсъствуватъ г-да народнитѣ представители: Алек-
сандъръ Симовъ, Асенъ Голевъ, Борисъ Мончевъ, Вели-
заръ Багаровъ, Иванъ Златаровъ, Иванъ Балканджиевъ,
Кирилъ Минковъ, Найдень Райновъ и Петъръ Грънча-
ровъ).

Бюрото има да направи следнитѣ съобщения:

Разрешени сѫ отпуски на следнитѣ г-да народни пред-
ставители:

Минчо Драндаревски — 1 день, за 7 т. м.;

Парашкевъ Забуновъ — 1 день, за 7 т. м.;

Христо Мирски — 1 день, за 7 т. м.;

Христо Каркъмовъ — 2 дни, за 9 и 10 т. м.;

Никола Лотофетовъ — 2 дни, за 7 и 10 т. м.;

Кирилъ Минковъ — 3 дни;

Велизаръ Багаровъ — 3 дни, за 8, 9 и 10 т. м.

Постъпило е питане отъ народния представител г-нъ
Михаилъ Донсузовъ до министра на финанситѣ въ връзка
съ продажбата на захарната фабрика въ с. Каялий —
Камено.

Питането ще бѣде изпратено на г-нъ министра на фи-
нанситѣ, за да отговори.

Михаилъ Донсузовъ: Кога ще ми се отговори?

Стефанъ Цановъ: Когато почне захарната фабрика да
произвежда захаръ!

Председателъ Стойчо Мошановъ: По този въпросъ ста-
наха много питання. Ще се отговори.

Г-да народни представители! Съгласно правилника,
днесъ трѣбва да взема съгласието на правителството, коя
дата да опредѣлимъ за разисквания по интерпелациитѣ на
народния представител г-нъ Дойчинъ Цъклевъ въ връзка

съ направенитѣ обиски въ Пловдивъ и на народния пред-
ставител г-нъ Александъръ Цанковъ по направенитѣ
обиски въ София и интернирванията на пловдивски граж-
дани въ Малко Търново.

Има думата г-нъ министърътъ на вътрешнитѣ работи.

Министъръ Никола Недевъ: Г-да народни представи-
тели! Полицейското дѣзание по интернирванията на плов-
дивски граждани и по направенитѣ обиски въ София е
завършено и предадено на съдебнитѣ власти. Следъ като
тѣ се произнесатъ по него, то ще бѣде изпратено до бю-
рото на Народното събрание и тогава ще имамъ възмож-
ностъ да отговоря на интерпелациитѣ. (Ръкоплѣскания
отъ дѣсно и отъ лѣвѣ).

Петко Стайновъ. Най-първо да се произнесатъ съдеб-
нитѣ власти, а следъ това да се занимае Народното събра-
ние или комисията по пълномощията.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Точно туй казва и
г-нъ министърътъ, че следъ като се произнесатъ съдеб-
нитѣ власти, следъ туй дознанието ще бѣде изпратено до
бюрото на Народното събрание.

Които сѫ съгласни да се отложатъ интерпелациитѣ,
безъ да се опредѣля дата за разглеждането имъ, въ съ-
гласие съ декларацията на г-нъ министра на вътрешнитѣ
работи, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието
приема.

Също така има да се произнесемъ и по опредѣляне да-
тата за разискване по запитването на народния предста-
вител г-нъ Григоръ Василевъ по цензурата, която се
числи къмъ Министерството на вътрешнитѣ работи.

Тодоръ Кожухаровъ: Азъ бѣхъ запиталъ г-нъ Кюсе-
иановъ за Сарачиу. Той нищо не ми отговори.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще Ви се отговори.

Тодоръ Кожухаровъ: По много въпроси го питахъ, не отговаря.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля Ви се, г-нъ Кожухаровъ, ще Ви се отговори, но въ всеки случай г-нъ Сарачооглу е министър на външните работи на една съседна държава и би тръбвало друго-яче да се изразите за него.

Г-нъ министре! Имате думата по определяне датата за разглеждане интерпелацията на г-нъ Григоръ Василевъ по въпроса за цензурата.

Петко Стайновъ: Интерпелацията е до министър-председателя.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля Ви се, отговаря респективниятъ министър.

Петко Стайновъ: По законъ министърътъ на вътрешните работи не е респективниятъ министър. За цензурата отговаря министър-председателят.

Тодоръ Кожухаровъ: Какво ще отговаря той? Той е безгласенъ министър.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля Ви се, г-нъ Кожухаровъ, пазете приличие!

Тодоръ Кожухаровъ: Слушамъ, г-нъ председателю! (Смѣхъ срѣдъ лѣвците)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Слушате, но не изпълнявате.

Министъръ Никола Недевъ: Г-да народни представители! Ръководството на цензурата е повѣрено на Министерството на вътрешните работи. Когато се изработи и приеме закона за печата, цензурата, убеденъ съмъ, ще прекрати своята дейностъ. Това мога да отговоря. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра)

Петко Стайновъ: Нищо не отговаряте.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които сж съгласни съ отговора на г-нъ министра на вътрешните работи, да се отложатъ разглеждането на интерпелацията на г-нъ Григоръ Василевъ, безъ да се определя датата за разглеждането ѝ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Григоръ Василевъ: Одно изяснение само, г-нъ председателю. — Г-да народни представители! Не желая да ви отнемамъ времето, но трѣбва да ви изясня, че моето запитване е действително адресирано до министър-председателя, но то не е само за цензурата, а е и по външната политика, въ връзка съ цензурата ръководена отъ министъра на вътрешните работи.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Веднага ще Ви отговоря. — Г-нъ министър-председателятъ ми обеща, че и по другитѣ запитвания ще съобщи отговора си още утре. Така че, що се отнася до цензурата, ще отговори министърътъ на вътрешните работи, а по външната политика има още две питання, и утре азъ ще ви съобща, кога ще бъдатъ сложени на разглеждане.

Г-нъ министърътъ на търговията е готовъ да отговори на питането на народния представител г-нъ Христо Мирски.

Имате думата, г-нъ Мирски.

Тодоръ Кожухаровъ: И азъ имамъ питане. Кога ще ми се отговори?

Председателъ Стойчо Мошановъ: Зная, че имате, но на всички по редъ се отговаря. (Оживление)

Серафимъ Георгиевъ: Опозицията само съ питання се занимава!

Христо Мирски: (Отъ трибуната. Чете) „Г-нъ министре! Съ специално писмо Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, бюро специални задачи, е разпратила препоръчано до всички агенти и подагенти и е препоръчала печатния трудъ „Житарство“, частно издание на редактора на списание „Мелница“. Въ писмото се казва, че ония агенти и подагенти, които до края на месецъ януарий задържатъ книгата, ще се счита, че искатъ да я набавятъ и ще се за-

дължатъ смѣтките имъ при дирекцията, като имъ се удържа стойността на книгата — 120 л. Известно е, че числото на агентитѣ и подагентитѣ е около 800 — следователно, издателството ще получи чрезъ дирекцията нѣколко десетки хиляди лева. Тоя начинъ на пласиране частни издания чрезъ дирекцията, смѣтамъ, е недопустимъ и осъдителенъ.

Като прилагамъ самото писмо, което е нераздѣлна частъ отъ настоящето ми питане, моля Ви, г-нъ министре, да ми отговорите:

1. Намирате ли, че тая дейностъ на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни влиза въ специалнитѣ задачи на дирекцията;

2. Ако смѣтате, че тая дейностъ е недопустима и осъдителна — да се разпространяватъ частни издания чрезъ дирекцията и да се инкасираатъ суми чрезъ сжщата, то какви мѣрки смѣтате да вземете спрямо ония, които сж си позволили тая несъвмѣстима съ службата дейностъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата г-нъ министърътъ на търговията.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Г-да народни представители! Фактитѣ, които излага запитвачътъ, варненскиятъ народенъ представител г-нъ Мирски, сж вѣрни. Дирекцията на храноизноса съ специално окръжно е препоръчала книгата, за която става дума. Съображенията, които сж предизвикали тази постѣпка на Дирекцията на храноизноса, сж следнитѣ.

Както е известно, г-да народни представители, Дирекцията на храноизноса има една много сложна задача. Тя е да закупува излишнитѣ у населението храни, да съхранява тия храни, да изнесе свободната частъ на външния пазаръ, а другата частъ отъ тѣхъ да даде за нуждитѣ на нашата вътрешна консумация.

Миналата 1938 г. бѣше една интересна година за нашето зърнено производство, защото въпрѣки всички предвиджания, които се направиха въ началото на годината за една недостатъчна и лоша житна реколтата поради настѣпилата суша, резултатитѣ бѣха крайно неочаквани. Презъ първото полугодие на реколтната 1938 г. се закупиха 280 милиона килограма храни, или се закупиха въ повече отъ закупенитѣ презъ реколтната 1937 г. 70 милиона килограма храни.

Поради този голѣмъ шокъ на храни, който трѣбваше да се закупи и съхранява въ складовѣтѣ, и поради въприетото становище отъ Дирекцията на храноизноса да не изнася на външния пазаръ храни, поради ниската тѣхна цена, тя трѣбваше да положи грижи за съхраняване на около 400 милиона килограма храни, жито и ръжъ. Това наложи, г-да народни представители, една особена грижа. Трѣбваше да се съхрани това богатство отъ зърнени храни, което, по изчисления, струваше кръжо около 1 милиардъ и 600 милиона лева. Известно ви е сжщо, че житното зърно е единъ живъ организъмъ. То трѣбва да бъде пазено, за да не бъде нападнато отъ неприятелитѣ на зърненитѣ храни. Тѣ, особено при лошитѣ условия, които съществуватъ въ складовѣтѣ въ нашата страна, сж изложени на една ми го голѣма напасть. Отъ изчисленията на специалния институтъ при Министерството на земеделието, който се бори съ неприятелитѣ на зърненитѣ храни, е видно, че около 5% отъ цѣлата житна реколта въ нашата страна се унищожава отъ неприятелитѣ на житото, които го нападатъ въ самитѣ складове. Следователно, отъ една реколта, която общо струва около 1 милиардъ и 600 милиона лева, нашето народно стопанство губи годишно около 200 милиона лева! Отъ тукъ следва необходимата грижа, която трѣбва да се положи, за да може зърното да бъде добре съхранено и предпазено.

Дирекцията на храноизноса има около 800 души агенти и подагенти. Понеже тя има свои собствени складове — къмъ постройката имъ пристѣпни едва въ последно време — тя държи голѣма частъ отъ закупенитѣ храни въ собственитѣ складове на нейнитѣ агенти и подагенти. Следователно, тия 800 души трѣбва да бъдатъ достатъчно просвѣтени въ своитѣ стопански грижи, за да могатъ да запазятъ зърното въ едно състояние годно да се консумира въ последствие отъ населението или да бъде изнесено на външния пазаръ, който търсимъ винаги.

Дирекцията на храноизноса съ редица окръжни и предписания взема постоянно и неизмѣнно грижи за доброто съхраняване на житото. Но предъ видъ на това, че науката за съхраняване на житото прави непрекъснато постижения, агентитѣ и подагентитѣ на Дирекцията трѣбва непрекъснато да бъдатъ просвѣтавани съ необходимитѣ стопански познания, за да могатъ да положатъ добри грижи за съхраняването на повѣренитѣ имъ зърнени

храни. И тъй като в това време, когато Дирекцията на храноизноса беше обременена с тази голяма грижа да пази складираните храни за около един милиард и 600 милиона лева, излезе книгата на познатия в тази област просветен деятел Иванъ Генчевъ. Дирекцията на храноизноса не само тръбваше да препоръча и разпространи тази книга, но въ нейната загриженост да разпространи знанията въ тази област, тръбваше да я разпрати на агентите, за да могат тѣ да я регледат и да се запознаят съ постиженията на практиката за запазване на зърнените храни и да положат необходимите грижи за построяване на необходимите съоръжения за запазване на това огромно богатство от зърнени храни.

Въ изпълнение на тия грижи Дирекцията не се задоволи само да препоръча тая книга, както обикновено това става, а закупи 780 екземпляра от нея и ги изпрати на своите агенти съ препоръка да я купят. Тази книга, както казахъ, е ценно помагало, което тръбва да бъде прочетено от всички единични наши агенти.

Купиха от тая книга 450 агенти. Отказаха да я купят 320 души. Върху тѣхъ не се предприеха абсолютно никакви наказателни мѣрки, не се прояви абсолютно никакво насилие; само имъ се препоръча от дирекцията да си купят тая книга, да я прочетат и да обогатят своите познания за съвременните методи, по които тръбва да бъде съхранявано зърното. Тая книга е подложена на оценка не само от Дирекцията на храноизноса, а и от редица други институции. Така напр., въ конференцията на популярните банки, състояла се презъ лѣтото на 1938 г. въ Варна, тая книга е била препоръчана горещо, настоятелно от г-нъ проф. Иванъ Ивановъ, който е специалистъ по борбата срещу болестите и неприятелите на зърнените храни.

Нѣкой отъ дѣсно: И всички участващи въ конференцията си я купиха.

Министъръ Илия Кожухаровъ: Много се радвамъ. — Вънъ отъ това редица други ведомства я закупиха за своите служби. Доста екземпляри закупи Военното министерство за своите служби. Закупи екземпляри и Земедѣлската банка и Министерството на земедѣлнето и Министерството на правосъдието за библиотеките на затворите. Тая книга бѣше препоръчана най-широко и отъ Общия съюзъ на земедѣлските кооперации, който съ едно окръжно презъ 1938 г. най-настоятелно препоръча на всички земедѣлски кооперации въ страната да се снабдятъ съ това ценно помагало за съхраняване зърнените храни у насъ.

Ето защо, въ отговоръ на питането, което прави уважаемиятъ варненски народенъ представител г-нъ Мирски, азъ отговарямъ: съзнателно Дирекцията за храноизносъ извърши тая постѣпка и препоръча настоятелно тая книга, като не поиска да задължи своите агенти и подагенти да си я купятъ. Съ това тя извърши една постѣпка, както казахъ, необходима за запазване на зърнените храни, които й сѫ повѣрени. Съ тая постѣпка не е нарушенъ нито служебния моралъ, нито е извършено нѣщо извънъ реда, което може да фаворизира единъ частенъ издатель, а е извършена една постѣпка, която е въ обсега на обикновените грижи, които дирекцията тръбва да проявява всекидневно за запазване на голѣмите стопански интереси, които сѫ повѣрени въ нейни ръце. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и отъ центъра)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! Преди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съгласно чл. 49 отъ правилника тръбва да направимъ една редакционна поправка на взетото въ сношното заседание решение по п. 11 отъ решенията на прошектарната комисия отъ 15 декемврий 1938 г. Касае се за Обущарската производителна кооперация „Съединение“. Текстътъ на решението на комисията по п. 11 е следниятъ: „Обущарска производителна кооперация „Съединение“ въ гр. София, вх. № 1879/1938 г. Опрошава и се сумата отъ 219.390 л. дължимъ данѣкъ занятие и общъ доходъ за годините 1929/1930 и 1931/32. Събраното не се връща.“

Обаче снощи при разискванията докладчикътъ и председателътъ на комисията докладваха, че думите „Събраното не се връща“ тръбва да се четатъ „Събраното се връща“ и при създадената фактическа обстановка Народното събрание реши текстътъ на решението да стане „Събраното се връща“. Обаче снощи, както докладчикътъ, така и Народното събрание не сѫ били освѣтлени по юридическата страна на въпроса, и по това, кое е било въ основата на първото решение на комисията и какво е било мнението на Финансовото министерство, а именно, понеже сѫ изтекли три години давностенъ срокъ, следъ който срокъ не могатъ да се връщатъ данѣците, нашето решение

„Събраното се връща“ срѣща изричните разпорѣждания на респективния законъ за прѣките данѣци. Ние обаче съ нашето решение не можемъ да измѣняваме разпорѣжданията на специалните закони. Сношното решение, така както то е взето, е неизпълнимо поради това, че е въ противорѣчие съ изричния текстъ на закона за прѣките данѣци. Вследствие на това ще стане едно сътлчновение между едно решение на Народното събрание и закона. За да не стане това, въ интересъ на престижа на решенията на Народното събрание е да възстанови старата редакция на решението — „Събраното не се връща“.

При тия обяснения, ще гласуваме. Които сѫ съгласни...

Димитъръ Търкалановъ: Искамъ думата.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Димитъръ Търкалановъ.

Димитъръ Търкалановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Въпросътъ е много интересенъ. Касае се за една кооперация, която храни 400 души мъже, жени и деца.

Иванъ Петровъ: (Възразява)

Димитъръ Търкалановъ: Моля Ви се. Нѣма абсолютно никаква грѣшка, и това, което реши Народното събрание, то е облѣчено въ силата на законъ и ще се изпълни. Не може единъ министъръ да казва: „Вашето решение не е задължително за мене, азъ нѣма да го изпълня“.

Въпросътъ е разискванъ обширно въ парламентарната комисия. Събрани сѫ 260.000 л. за годините, за които се говори. Отъ тия 260.000 л. се спадатъ тия, които редовно сѫ събирани отъ тая кооперация, 42.000—43.000 л., и се опрошаватъ съ решението на комисията 219.390 л. Този въпросъ е разискванъ въ комисията и снощи ние имаме едно решение на Парламента по него. Сега вие искате да решимъ: това, което е внесено, не се връща. То е внесено, но то е взето срещу подписъ на кооператорите отъ Софийската популярна банка. Това ви каза докладчикътъ, това ви каза и председателътъ на прошектарната комисия. Въ същностъ какво решавате? Вие нищо не решавате. Тая сума хората сѫ я внесли. Задължението си къмъ Софийската популярна банка тѣ не сѫ погасили, а плащатъ само лихвите. Отправили сѫ се къмъ съда, който казва: „Действително, станала е нѣкаква грѣшка, обаче ние като съдъ формално потвърждаваме решението на агентите на танъчното управление.“ Така потвърждава и съответното отдѣление въ Финансовото министерство, макаръ че г-нъ министърътъ въ своето писмо до прошектарната комисия е писалъ, че е станала грѣшка. Ние формално не можемъ да отменимъ решението на данъчното управление и на Административния съдъ. Обаче, г-да народни представители, забележете, че другъ органъ на министъра на финансите, финансовиятъ инспекторъ, прави ревизия по този случай и казва: начетътъ е неправиленъ; тръбва да се върнатъ парите на кооперацията. Друго едно учреждение, което е въ услуга на г-нъ министъра на финансите, Българската земедѣлска и кооперативна банка, казва: начетътъ е неправиленъ; тѣ не сѫ длъжни да платятъ тази сума; вие тръбва да я върнете, иначе кооперацията ще фалира.

Азъ ви питамъ, г-да народни представители, тръбва ли да унищожимъ едно стопанско предприятие, каквото е общарската кооперация „Съединение“? Азъ съмъ длъженъ тукъ да ви заявя, че нѣмамъ никакво отношение къмъ тази кооперация, но азъ зная хората, които работятъ въ нея. Тѣ нищо друго не правятъ, освенъ, като слаби стопански деятели, мъчатъ се да изкаратъ поминѣкъ за себе си и за 400 души още мъже, жени и деца. И сега вие искате да кажемъ: това, което е внесено, не се връща. Тѣ сѫ го внесли, но сѫ го взели съ полиши отъ популярната банка. Вие сте длъжни да го върнете, вие тръбва да намѣрите възможностъ за това. И когато азъ ида тукъ, на това мѣсто, г-да народни представители, азъ разбирамъ, че ще приемете предложението на г-нъ председателя, но искамъ отъ г-нъ министъра на финансите една декларация — че ще обезпечи тия малки стопански деятели, общари, и тѣхните семейства, като ще внесе едно законодателно предложение да се върнатъ на тия хора парите, които неправилно сѫ внесени въ държавната хазна. Моля г-нъ министъра на финансите да каже това. Иначе тия хора ще бъдатъ ошетени незаконно, много жестоко. Тѣхната полница стои открита предъ популярната банка. Тѣ посрѣщатъ лихвите, обаче, задължението стои. Азъ мисля, че г-нъ министърътъ на финансите много добре ме разбира. Той познава самото кооперативно сдружение на тия общари, за да има малко по-другъ погледъ по въпроса.

Председател Стойчо Мошанов: Не може да има спор, че, ако има неправда, трябва да бъде изправена чрез едно законодателно предложение. И затова, накрая сега да поправим грешката, направена от наша страна, а това, което трябва да се направи за тия хора, слава Богу, правилникът за вътрешния ред на Народното събрание ни дава възможност да го направим, ако Народното събрание има желание за това.

Недѣлко Анаанасов: Трябва да се разбере, че това са надзети пари. Това не е данък.

Димитър Търкаланов: Има надзети пари.

Председател Стойчо Мошанов: Нека най-напред да изправим грешката, а сетне, каквото трябва да се направи за тия хора, да го направим, за да облекчим тяхното тежко положение.

Нѣкой от дѣсно: Да се гласува!

Председател Стойчо Мошанов: Веднаж поставен на разискване въпросът, могат осем души да се изкажат.

Има думата народният представител г-н Васил Чобанов.

Васил Чобанов: (От трибуната) Г-да народни представители! Не се касае въпросът за поправка, но се касае въпросът за отмяна на едно решение, което вземем снощи. (Възражения от дѣсно)

Иван Петров: Занимаваме се с частни интереси. (Глъчка)

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

Димитър Търкаланов: Тия граждани не са ли българи, г-н Петров?

Иван Петров: Какво ще опрощавате глоби? Само от държавата искаме!

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Моля, г-да, нека с спокойствие да разгледаме въпроса.

Васил Чобанов: Г-да народни представители! Нека действително този въпрос да го разгледаме с спокойствие и нека го разрешим не чрез страсти, а, както казва латинската поговорка, с ум и разум, с наука — *in egra et studio*.

Ето какво искам да подчертая, г-да народни представители! Със предложението, което прави уважаемият председател на Камарата, не се иска редакционна поправка, а се иска отмяна на едно решение на Народното събрание. Решението си е решение, и то беше взето в следния смисъл: че се опрощават не, ами се задължава министерството да върне тези пари, които са неправилно събрани. Вие казвате, че това е редакционна поправка. Не е редакционна поправка.

Има един изход, г-да народни представители. Вие казвате, че не бива с решение на прошектарната комисия да се отмятат закони. Съгласен съм напълно, но има едно нещо, което трябва да вземете пред вид — че всяко решение на прошектарната комисия в същност отменя един законен принцип. Всъщност данък трябва да се плати. Шом опрощавате данъци, значи, нарушавате основния принцип, че данъкът трябва да се плати. Така е, г-да. За този, който мисли логически, това е така. Шом искате да се опростат един данък, в същност, искате да направите едно изключение от общото правило, че данъкът трябва да се плати.

Във случая, г-да народни представители, въпросът се касае да се поправи една неправда. Тази неправда се състои в следното: 200 и няколко хиляди лева данъци са взети неправилно. Народното събрание реши да се върнат тия неправилно взети суми. Вие сега казвате, че това се обезсилва специалният закон, който казва, че в тригодишен срок може да се иска връщането на сумите. Това е вярно, но решението на Камарата, в смисъл да се върнат парите, не отменя закона. Законът си е закон. Това е едно изключение.

Аз поддържам, че решението на Камарата по този въпрос е правилно и не бива да се отменя.

Председател Стойчо Мошанов: Има думата народният представител г-н Серафим Георгиев.

Серафим Георгиев: Г-да народни представители! Във заседанието, в което прошектарната комисия е решила този въпрос, аз не съм присъствувал. Вчерашното решение на Народното събрание, обаче, трябва да бъде отменено. Защо? Вземете правилника за вътрешния ред на Народното събрание, в който са определени правата на прошектарната комисия. Във него е казано, че при всяко вънасяне тук на решение на прошектарната комисия трябва да има съгласието на министъра на финансите. Министърът на финансите е да съгласи в случая, но при една погрешна редакция. Погрешността на редакцията е там, че не се връща онова, което е получено. И естествено е, че финансовият министър не е могъл да даде съгласие при изричния текст на закона за давността и шом тия хора не са си представили претенцията по определения правен път. Следователно, по същество казаното от мене не се различава от онова, което колегата Димитър Търкаланов изнесе тук. Може да има неправда, но юридически е абсолютно неправилно, с решение на Народното събрание да се елиминира закона за давността и да се изключи мнението на финансовия министър.

При това положение, г-да народни представители, ние трябва да определим отношението си към въпроса и да коригираме решението. Друг е въпросът, след това по законодателен ред да премахнем неправдата.

Председател Стойчо Мошанов: Аз дължа да допълня това, което казах. Трябва да се знае, че съгласно новия правилник, решение на прошектарната комисия, за да може да бъде разглеждано от Народното събрание, трябва да бъде внесено от министъра на финансите. Когато е бил представен на г-н министъра на финансите докладът на прошектарната комисия, решението на прошектарната комисия е било: „Събраното не се връща“. И затова г-н министърът...

Георги Говедаров: Е бил подведен.

Председател Стойчо Мошанов: Не е подведен, нарочно. Ако е било писано, че събраното се връща, сигурно г-н министърът нямаше да се съгласи, за да не влезе в противоречие с разпоредбата на закона за давността. Касае се, очевидно, за една редакционна грешка, която, моля да се поправи, като разбира се ние не разрешаваме въпроса по същество. Той си остава открит. Който желае да поправи неправдата, ще намери начин за това.

Има думата г-н министърът на финансите.

Министър Добри Божилов: Г-да народни представители! Аз много съжалявам, че един такъв невинен случай даде повод за много разисквания. Това, което г-н председателят съобщава, е истина. Ако това решение ми беше поднесено с мотивировка, да се върнат събраните суми, аз нямаше да се съглася да се внесе тук. Разбира се, че само от прошектарната комисия този въпрос не може да се разреши. По една случайност вчера аз отсъствах и, следователно, в мое отсъствие са станали тези разисквания. Член 46 от правилника не позволява, чрез прошектарната комисия да се разрешават въпроси, които изменият закон — на първо място законът за бюджета, отчетността и предприятата, чл. 115 на който предвижда три години давност. Ясно е. Не правя въпрос за подвеждане, не правя въпрос за недобросъвестност от никого. Станала е една грешка в прошектарната комисия. Тези работи са възможни. Много ясно е също, че не може чрез прошектарната комисия да се решава да се връщат суми. Ако тези суми са неправилно взети и ако всички законни срокове са изтекли — такива случаи имаме много в нашия живот — грешката ще се изправи по надлежния ред, с закон, който ще бъде гласуван на две четения. Не може чрез прошектарната комисия нито да се изменият закони, нито да се вземат решения за връщане на суми.

На г-н Търкаланов ще отговоря, че не съм казал тук, че ако остане решението във сила, няма да го изпълня. Аз помолих, за престижа на Парламента, да вървим по правилния път, да отменим неправилното решение и след туй да се занимаем с въпроса.

Моля ви да направим изправление на допуснатата вчера грешка. (Ръкоплъскания от дѣсно и от центъра)

Председател Стойчо Мошанов: Ще гласуваме. Тези от г-да народните представители, които приемат, по пункт 11 от списъка на решенията на прошектарната комисия от 15 декември 1938 г. думите „Събраното се връща“, така както вчера се реши, да се четат „Събраното не се връща“, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събраното приема.

(Председателското място заема подпредседателът Георги Марковъ)

Председателстващъ Георги Марковъ: Пристъпваме към първата точка от дневния редъ:

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗМЪНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕ 3 И 4 ОТЪ НАРЕДБАТА-ЗАКОНЪ ЗА ИЗМЪНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА БЮДЖЕТА НА МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ ЗА 1937 БЮДЖЕТНА ГОДИНА.

Моля, г-нь секретарятъ да го прочете.

Секретарь Цвѣтко Петковъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за измѣнение и допълнение на членове 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година. („Държавенъ вестникъ“ брой 229, отъ 16 октомврий 1937 г., „Държавенъ вестникъ“ брой 262 отъ 26 ноемврий 1937 г. и „Държавенъ вестникъ“ брой 44 отъ 26 февруарий 1937 г.)

Г-да народни представители!

I. Увеличаване възрастта отъ 12 на 14 години включително въ алинея втора на чл. 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година се налага отъ обстоятелството да се избѣгне неспособността да се плаща отъ нередовнитъ учители въ частнитъ прогимназии 3.000 л. такса, тъй като тамъ сж събрани лица и подъ и надъ 12 години, когато нередовнитъ учители въ гимназитъ, ако и да получаватъ по-големъ заплати, плащатъ 2.000 л. такса. Каго се постави 14-годишната възраст за граница между двата вида такси, включватъ се и прогимназиалнитъ учители къмъ първоначалнитъ, като и за тѣхъ таксата се опредѣля 1000 (хиляда) лева.

II. Измѣнението на забележката къмъ чл. 4 на наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година, като отъ такситъ по членове 3 и 4 на казаната наредба-законъ се освобождаватъ не само частнитъ училища на признатитъ отъ държавата турски училищни настоятелства, но и тия на арменскитъ и еврейскитъ училищни настоятелства, е продиктувано отъ желанието за уеднаквяване положението на частнитъ училища принадлежащи на иновѣрнитъ религиозни общини въ страната, които училища се управляватъ и издържатъ отъ училищни настоятелства, създадени като институции на училищната власт по закона за народното просвѣщение и измѣнението му отъ 1934 г. Такива училищни настоятелства на арменскитъ и еврейски религиозни общини сѣществуватъ непрекъснато почти отъ освобождението на България и досега. Въ тия училища се учатъ главно деца на арменци и евреи, български поданици, и обучението въ тия училища се води по предвидената за основнитъ училища въ България програма, като повечето предмети се преподаватъ на български езикъ и подъ надзора на българскитъ училищни власти. Освобождаването и на френскитъ частни училища отъ таксата по чл. 3 на горепомнатата наредба-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година се налага отъ обстоятелството, че съответното законоположение противоречи на френско-българската училищна конвенция отъ 17 декемврий 1936 г.

Що се отнася, обаче, до искането да се освободятъ отъ такса чужденцитъ учители при частнитъ френски училища въ царството, които сж били заварени като такива отъ училищната конвенция между България и Франция отъ 17 декемврий 1936 г., то следва да бжде уважено. Схваща се, че съ приемането на конвенцията отъ 17 декемврий 1936 г., (вж. чл. 10 отъ сжщата) всички, заварени на тая дата учители въ френскитъ училища въ царството сж добили едно окончателно одобрение отъ страна на Министерството на народното просвѣщение и никакви по-нататъшни изисквания къмъ тѣхъ, отъ какъвто и да било характеръ, то не би трѣбвало да предявява.

Освобождаването на френскитъ частни училища отъ такситъ по членове 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година е, следователно, последица отъ френско-българската училищна конвенция, съ която законодателятъ презъ 1937 г. не е съобразилъ законоположенията съдържащи се въ горнитъ текстове отъ наредбата-законъ. Тѣй като членове 3 и 4 про-

тиворечатъ на чл. 2 отъ френско-българската училищна конвенция, по която българската държава е поела международни задължения, необходимо е измѣнение и допълнение на наредбата-законъ отъ 16 октомврий 1937 г., за да се премахне противоречието между вътрешното наше законодателство и сключената отъ българското правителство училищна конвенция съ Франция.

III. Щомъ съ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на наредбата-законъ отъ 16 октомврий 1937 г. („Държавенъ вестникъ“, брой 44 отъ 26 февруарий 1938 г.) бидоха освободени отъ такса всички лица, на които е признато качеството на редовни учители, следва само по себе си да бждатъ освободени отъ такси и равнитъ тѣмъ и стоящи даже по-горе отъ тѣхъ по образователенъ цензъ категории лица, макаръ да нѣматъ, поради естеството на своята служба, държавенъ изпитъ, какъвто се иска отъ учителитъ въ гимназитъ, прогимназитъ и първоначалнитъ училища. Такива сж редовнитъ и извънредни професори, редовнитъ преподаватели и редовнитъ доценти въ Държавния университетъ и държавнитъ Музикална и Художествена академии.

Що се отнася пъкъ до освобождаването отъ такса на учителитъ руси въ рускитъ училища въ царството, трѣбва да се изтъкне факта, че тия училища нѣматъ почти никакви фондове, че тѣ се субсидиратъ, ако и недостатъчно, отъ българската държава. При това тия учители получаватъ твърде малки възнаграждения, по нѣколко стотинъ лева месечно, и само една малка частъ учители въ рускитъ гимназии получаватъ отъ 2000 до 2500 л. заплата. Ако имъ се вземе такса, то това би значило да бждатъ изложени на двумесечно гладуване. Така че освобождаването имъ отъ такси би било напълно оправдано както отъ гледна точка на справедливостта, така и отъ хуманностъ къмъ челата на нашата освободителска.

Нѣма нужда да се изтъкватъ особени мотиви за освобождаване отъ такса за снабдяване съ позволително за преподаване на частни уроци волнонаемнитъ учители — инвалиди, вдовици и сираци отъ войнитъ. Ако къмъ привилежитъ и облагитъ, съ които се ползува тая категория граждани, се прибави и освобождаването отъ споменатата такса, това би било справедливо, както отъ държавно, така и отъ хуманно гледище. Държавата още веднажъ ще изплати своя дългъ къмъ ония, които пожертвуваха най-ценнитъ си блага въ защита на национални интереси, и ще докаже по такъвъ начинъ, че винаги е готова да полага всестрани грижи за подобрене участието на тия свои пострадали граждани.

Като ни представямъ приложения за целта законопроектъ, моля ви, г-да народни представители, да го разгледате и приемете.

Министъръ на народното просвѣщение: **Б. Филовъ**

ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на членове 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюрж. година („Държ. в-къ“, брой 229 отъ 16.X.1937 г., „Държ. в-къ“, брой 262 отъ 26.XI.1937 г. и „Държ. в-къ“, брой 44 отъ 26.II.1938 г.)

Чл. 1. Алинея втора на чл. 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 б. година се измѣня така: за тия прозволителни ще се плаща такса, както следва: за преподаване на деца до 14 години включително — 1000 лева и за преподаване на по-възрастни — 2000 л.

Забележка. За позволителни, които се издаватъ за преподаване едновременно на деца до 14-годишна възраст и на по-възрастни, се плаща само таксата 2000 л.

Чл. 2. Забележката къмъ чл. 4 на наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1939 б. година („Държ. в-къ“, брой 262 отъ 26.XI.1937 г.), се измѣня така: частнитъ училища на признатитъ отъ държавата турски, арменски и еврейски училищни настоятелства, както и учителитъ при тѣхнитъ училища, се освобождаватъ отъ такситъ по членове 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 б. година („Държ. в-къ“, брой 229 отъ 16.X.1937 г.).

Отъ такса по чл. 3 на казаната наредба-законъ се освобождаватъ и френскитъ частни училища, сѣществувачи по силата на френско-българската училищна конвенция отъ 17 декемврий 1936 год. („Държ. в-къ“, брой 298 отъ 30.XII.37 г.), и то както заваренитъ отъ тая конвенция частни френски училища, така и открититъ следъ влизането ѝ въ сила.

Чл. 3. Към чл. 4 от наредбата-закон за изменение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвещение за 1937 б. година се прибавя следната

Забележка трета: Освобождават се от такса всички лица, на които е признато качеството на редовни или извънредни професори, редовни преподаватели и редовни доценти в Държавния университет и държавните Музикална и Художествена академии, чужденците учители при частните френски училища в царството, които са заварени като учители в тия училища при влизането в сила на училищната конвенция между България и Франция от 17 декември 1936 г. („Държ. в-к“, бр. 298 от 30. XII с. г.); учителите руси в руските училища в страната и волнонаемните учители — инвалиди, вдовици и сираци от войните.

Председателстващ Георги Марков: Ще гласуваме. Които от г-да народните представители приемат на първо четене законопроекта за изменение и допълнение на членове 3 и 4 от наредбата-закон за изменение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвещение за 1937 бюджетна година („Държавен вестник“, брой 229 от 16. X. 1937 г., „Държавен вестник“, брой 262 от 26. XI. 1937 г. и „Държавен вестник“, брой 44 от 26. II. 1938 г.), моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър Богданъ Филовъ: Аз моля законопроекта да отиде в комисията. Там може би ще се направят поправки.

Председателстващ Георги Марков: Законопроектът отива в комисията.

Пристигаваме към втората точка от дневния ред:

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА АВТОРСКОТО ПРАВО.

Моля, г-нъ секретарят да го прочете.

Секретаръ Цетко Петковъ (Чете)

„МОТИВИ

към законопроекта за изменение и допълнение на закона за авторското право от 20. VII. 1921 г.

Г-да народни представители!

Законът за авторското право е създаден през 1921 г. с оглед на международните задължения, поети от българската държава по силата на Бернската конвенция за защита на литературната, научна и художествена собственост.

Прилагането на закона е посочило известни непълноти. Не са защитени, например интересите на държавата, някои от ведомствата на която имат фотографни служби, а така също не е разрешен въпросът за авторското право на звуковата част (говор и музика) в тонфилма, понеже той е по-късна придобивка на съвременната техника. Предложеният законопроект цели да отстрани тъкмо тия непълноти.

Той определя ясно и точно авторското право на държавата върху оригинални фотографни снимки или копия от тях, както и върху репродукции от собствени на държавата художествени произведения. Това право е изразено в следните четири съществени положения:

1. Запазва се изрично авторското право и на държавните, държавно-автономните и изборните учреждения и служби.

2. Авторското право особено на държавните учреждения не се прекратява никога. Това се налага преди всичко от постоянния характер на държавата. Освен това много от снимките на държавните учреждения имат публичен характер и не бива да бъдат обнародвани, когато и да било, без съответно разрешение.

3. Нарушение на авторското право на държавата влече и углавна отговорност, независимо от гражданската. Тя цели да затрудни под страх на наказание това нарушение. Известно е, че държавните учреждения не могат всъщност да бъдат над авторското си право, а освен това, те не печелят нищо от издаването на снимките си, така че гражданската отговорност, така както е определена в сегашната редакция на членове 21—25 от закона за авторското право, става илюзорна.

4. Всяко използване на държавни снимки трябва да става с предварително разрешение. Това се налага както от обстоятелството, че някои снимки са публични, така и от необходимостта да се надзирава използването на снимки за частни нужди. Най-сетне и по формални причини всяка държавна фотографна служба трябва да знае в какви случаи и на кого е услужила.

За снимки от въздушни уреди законопроекта прави едно отклонение от принципа на чл. 50 от закона за авторското право, като запазва правата върху тях, дори ако не са означени фирмите на фотографа или издателя и годината на издаването. Известно е, че снимки, направени от въздушни уреди, са твърде характерни и се познават веднага. Понеже се правят само от органи на държавата, явно е, че всички въздушни снимки са държавни и следователно означението на фотографа или издателя не е необходимо. Не е необходимо да се означава и годината, защото съгласно предлаганото допълнение на закона — чл. 11 — авторското право на държавата е безсрочно. Допълнението към чл. 59 пък цели да пресече всички опити за заобикаляне на закона, които могат да бъдат крайно пакостни, като се знае, че въздушни снимки на местности са документи от извънредно голямо значение за народната отбрана.

Във предлагания законопроект се урежда и въпроса за авторското право върху звуковата част на тонфилма, като се изхожда от становището, че съгласно договора, който кинопритежателите сключват с фирмата-производител за до-ставка и разпространение на филми, въпросът за авторското право се разрешава в смисъл, че за фирмата-производител произтича от тоя договор и задължението да обезпечи собствениците на кинопредприятията за юридическите претенции за авторското право на авторите, композиторите и издателите, чиито музикални произведения са възпроизведени в тонфилми. Защото авторите и издателите на музикални произведения са прехвърлили своите авторски права върху фирмата-производител и тя е единствената, която има авторското право върху филма като самостоятелно произведение на изкуството, създадено от съчетанието на отделни литературни, художествени, музикални и артистични произведения, но по такъв начин, че се е получило едно ново завършено произведение на изкуството.

Предлаганото допълнение на закона за авторското право е необходимо за да бъдат защитени правата и интересите на кинопритежателите, които при днешните трудни стопански условия не са в състояние да отделият възнаграждения и проценти на авторите и издателите на музикални произведения възпроизведени в тонфилми. Във Холандия, Финландия, Египет, Гърция и други малки страни въпросът за тонфилма след съдебни процеси е разрешен, както и във предлагания законопроект: тонфилмът се възприема като ново, недългително произведение и не следва да се плаща авторско право на авторите на отделните части. Това право има фирмата производител и тя е, която трябва да заплаща на авторите. Кинопритежателите не са уредници на концерти.

Гр. София, 23 февруарий 1939 г.

Министър на народното просвещение: Б. Филовъ

ЗАКОНЪ

за изменение и допълнение на закона за авторското право

§ 1. Във чл. 4 след т. 2 думата „и“ се премахва и се поставя знакът (;), а след т. 3 се прибавя следната нова т. 4:

4) държавните, изборните и държавно-автономните учреждения върху издадени или неиздадени произведения, изброени във чл. 1, включително фотографски снимки, които са резултат от дейността на техните служби или отделни длъжностни лица.

§ 2. Във чл. 11 след т. 2 думата „и“ се премахва и се поставя знакът (;), а след т. 3 се прибавя следната нова т. 4:

4) авторското право на държавните, изборните и държавно-автономните учреждения и служби не се прекратява никога; когато някои от тия учреждения или служби се закрие или задачите им бъдат изменени, авторските им права се прехвърлят върху онова учреждение или служба, което има най-близки задачи.

§ 3. Към чл. 14 се прибавя следната нова алинея:

Издателите на филми имат авторско право върху филмите в течение на 25 години от деня на издаването.

дължителна на държавата и завладяните територии, да се реквизира.

Реквизицията при всички случаи се почва и прекратява по решение на Министерския съвет, одобрено с указъ.

Това е чл. 1 и чл. 11 от стария закон за реквизицията. Във това понятие „въ време на война, обща и частична мобилизация на войските“, е поставена обемната ги понятие — „военно време“, прито в последните военни-судебни закони. Освен това разширява се властта на изпълнителната власт за реквизиране и въ мирно време — при вземане на предпазителни мерки и съвдоточаване на войски. Също предвижда се реквизиция и за нуждите на населението. Илюстрация е направена съответна редакция съобразна с останалите закони на държавата.

Чл. 3. Могат да бъдат реквизиращи всички движими или недвижими имущества и всяка лична или обща дейност, както и всички изобретения въ областта на науката и техниката, принадлежащи на физически или юридически частни или публично-правни лица или организации.

Това е чл. 2 от стария закон за реквизицията. Новото въ него е това, че се дава правото на реквизиране всяка лична и обща дейност, както и всички изобретения въ областта на науката и техниката, принадлежащи на изобретения въ сщия член лица.

Реквизирането на въпросните се налага за усъвършенстване на модерната война, която налага използването на всички духовни и материални сили на нацията.

Чл. 4. Не подлежат на реквизиция имуществата и др.:

а) на Държавния Глава, Неговото семейство и Неговите родители, братя и сестри;

б) на чуждестранните дипломатически представители;

в) на чужди поданници, които по особени международни договори сж освободени от реквизицията.

Същото постановление се намира въ § 17 от правилника към стария закон за реквизирането и пр. Поставя се като член въ новия закон за нагледност и въ допълнение на чл. 2, за да се знае какво не може да се реквизира.

Чл. 5. При прилагане на закона за реквизицията държавата има право на пълна намеса, както въ производствения процесъ, така и въ разпределянето на богатата, чрез органи на съответното държавно учреждение.

Новъ членъ и се налага поради това, че държавата трябва да се намеси, както въ производството, така и въ разпределянето на богатата, за да може да обедини службата на реквизицията с другите институти въ държавата, осигурявайки по тоя начинъ необходимото за реквизиране.

Чл. 6. По решение на Министерския съвет, предприятията, търговците и др., които употребяват или внасят сурови материали или предмети от чуждестранен произходъ, може да се задължат да държат винаги на склада, като непрекосновен запасъ от мирно време, известно количество от сщните материали и предмети срещу облекчения, преимущества или справедливо обезщетение.

При сщните условия може да се задължат и фабричните предприятия да държат въ запасъ определено количество запасни части за машините и инсталациите си.

Новъ членъ наложен по съображенията наложени въ съдържанието му и като предпазителни мерки за резултатно извършване на реквизицията.

Чл. 7. При реквизирането, на собствениците се оставят необходимите за живене и работене: храна, облекло, жилище, покънина, работенъ добитък, нужните според занаятите им инструменти и др. по норми определени, както въ военно време, така и въ мирно време, по докладъ на министра на войната от Министерския съвет и одобрени с указъ.

Отговаря на чл. 4 от стария законъ.

Чл. 8. Реквизиционните органи само реквизиратъ. На тяхъ въ никой случай не може да се възлага производство.

Когато реквизиционните органи установятъ, че подлежащото на реквизиране намалява, длъжни сж своевременно да уведомят по реда на подчинеността съответното държавно учреждение.

Новъ членъ. Прави се ограничение въ дейността на реквизиционните органи от производствения такъв, което се налага като поука от минималния войни при прилагане на стария законъ за реквизицията, когато на реквизиционните органи сж се възлагали и производствени дейности.

Чл. 9. Всички държавни, автономни и общински органи сж длъжни да помагат и оказват пълно съдействие на реквизиционните органи по реда указанъ въ правилника за прилагане на този законъ.

Отговаря на чл. 7 от стария законъ.

Чл. 10. Начина на извършване на реквизицията и предаване на военните и на населеното реквизираното, въ мирно и въ военно време, се определя въ правилника за прилагането на този законъ.

Новъ членъ. Предвид назначението на самия законъ, налага се и определянето какъ ще става самото реквизиране, т. е. изземването и предаването на реквизираното на военните сили и населението, което се предвижда да се уреди въ правилника за прилагане на този законъ.

Чл. 11. За нуждите на отдели военни лица, войскови части, управления и учреждения, при ношуване и престояване вънъ от постоянните си местослужения, военните сили въ мирно време използватъ безплатно необходимите имъ собствени или наети сгради и помещения на държавни, общински и автономни учреждения. При липса на такива сгради и помещения сщните могат да използватъ необходимите имъ частни сгради и помещения въ продължение на две деенощия безплатно, а за по-голямъ срокъ срещу съответно обезщетение.

Начинътъ по който се извършва това, се определя отъ правилника за прилагане на този законъ.

Въ мирно време при пътуване по служба и занятия вънъ от постоянните местослужения се налага военните сили да използватъ частни помещения и сгради при липса на държавни такива.

Това е предвидено въ стария законъ за квартирната повинност, началата на който, възлизатъ въ по-голямата си частъ въ този законъ за реквизицията, вследствие на което съществувало му като самостоятеленъ законъ се явява излишно.

Глава II.

Изплащане на реквизираното.

Чл. 12. Реквизираното се оценява по действителната му стойност и изплаща въ брой, като за ръководство се приематъ ценоразписите, които ежегодно трябва да се публикуватъ отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда въ „Държавенъ вестникъ“.

Оценката и изплащането се извършватъ споредъ правилника за прилагане на този законъ.

Съответствува на чл. 8 от стария законъ за реквизицията. Новото е, че се предвижда изплащането да става въ брой.

Чл. 13. Когато няма възможност реквизираното да се заплати въ брой, реквизиционните органи издаватъ на собствениците лихвоносни разписки по установенъ отъ правилника образецъ.

Новъ членъ. Определя се начина на изплащането на реквизираното въ случаите, когато изплащането не е станало съгласно разпоредбата на чл. 12 отъ този законъ.

Чл. 14. Следъ преминаване нуждата от реквизираните движими имущества, по желание на собствениците имъ, може да имъ се предадатъ сщните, срещу връщане отъ тяхъ на платените имъ суми или дадените имъ разписки, а останалите се продаватъ по установения въ правилника редъ.

Новъ членъ. Урежда ликвидацията на реквизираното. Дава се възможност на желаещите собственици да получатъ реквизираното имъ имущество обратно.

Глава III.

Органи за извършване на реквизицията.

А. Въ вътрешността на държавата.

Чл. 15. Уредбата и извършването на реквизицията въ вътрешността на държавата се възлага на реквизиционни и изпълнителни органи, които се учредяват и действуватъ още отъ мирно време.

1. Реквизиционни органи сж:

а) Главната реквизиционна комисия — една въ държавата;

б) областни реквизиционни комисии — по една въ всяка административна областъ;

в) околийски реквизиционни комисии — по една въ всяка административна околия.

2. Изпълнителни органи сж общинските управления, подпомогнати отъ специални изпълнителни комисии.

Съставътъ на реквизиционните комисии и изпълнителните органи, техниятъ устройство и дейностъ за мирно и военно време се определятъ въ правилника за прилагането на този законъ.

Отговаря на чл. 6 от стария законъ за реквизицията, преработенъ и съобразенъ съ положенията за устройството на театъра на войната и др.

Чл. 16. Главната реквизиционна комисия може да нареди, при нужда, създаването въ големите населени

мѣста, както и въ мѣста, които се намиратъ до важни железопътни гари и производителни райони, необходимия брой специални изпълнителни комисии.

Новъ членъ. Съдържа между другото постановлението на забележката къмъ чл. 6 отъ стария законъ за реквизицията и дава възможностъ за правилно уреждане на реквизицията.

Чл. 17. Главната реквизиционна комисия въ мирно време се числи къмъ Главното интендантство при Министерството на войната, а въ военно време, едновременно съ мобилизирането си, съгласно шаговетъ, съ заповѣдъ на министра на войната се придава къмъ съответното държавно учреждение.

Новъ членъ. Опредѣля се подчинеността на Главната реквизиционна комисия.

Чл. 18. За всички реквизиционни комисии, изпълнителни органи и сѣдебни секции, още отъ мирно време въ Главното интендантство при Министерството на войната се съставятъ мобилизационни планове, въ които съ указани: устройството, разпредѣлението на службите и попълването имъ съ личенъ съставъ.

Новъ членъ. За правилното прилагане на закона и за готовността въ всеки моментъ на реквизиционните органи и сѣдебните секции съ дадени съответните указания.

Б. Въ театъра на военните действия.

Чл. 19. Всички реквизиционни органи, които се намиратъ въ театъра на военните действия, се подчиняватъ на главнокомандувашия действащата войска.

Службата на Главната реквизиционна комисия въ театъра на военните действия се изпълнява отъ Главното интендантство при Главното командване на Шаба на действащата войска.

Въ завладѣните територии се създаватъ, съ заповѣдъ на главнокомандувашия на действащата войска, всички реквизиционни органи предвидени за вътрешността на държавата, освенъ Главната реквизиционна комисия.

Новъ членъ. Посочва се подчинеността и устройството на реквизиционните органи въ театъра на военните действия, което се налага поради разпредѣлене на дейностите между министъра на войната и главнокомандувашия.

Чл. 20. Когато въ нѣкое населено мѣсто нѣма реквизиционни органи, а нуждата отъ реквизиране е надеждна, командирътъ на войсковата частъ или началникътъ на учреждението, който действа на това мѣсто, възлага реквизирането на назначена отъ него комисия въ съставъ: две военни лица и единъ представител на мѣстната общинска властъ, ако нѣма такъвъ — двама грамотни мѣстни жители.

Комисията извършва реквизирането съгласно този законъ и правилника за прилагането му.

Отговаря на чл. 5 отъ стария законъ за реквизицията, преработенъ и съобразенъ съ съответните нови положения въ войската.

ОТДѢЛЪ II.

Сѣдебни разпорѣждания:

Глава I.

Сѣдебни секции.

Чл. 21. Всички спорове отъ публично-правно естество въ връзка съ реквизицията, които биха възникнали между населението, общините, реквизиционните комисии и изпълнителните органи, се разрешаватъ окончателно отъ Главната реквизиционна комисия. Нейните решения не подлежатъ на обжалване.

Кои спорове могатъ да се отнасятъ отъ поменатите по-горе органи или заинтересувана страна за разрешение направо на Главната реквизиционна комисия, се опредѣля въ правилника за прилагане този законъ.

Главната реквизиционна комисия се произнася окончателно по спорове за оценките на реквизираните предмети, услуги и др., които не съ предвидени въ ценоразписа на Главната реквизиционна комисия или чиято цена не съ нормирани отъ друго законно установено учреждение, въ случаите, когато общата стойностъ на такива реквизираните предмети надвишава предѣла предвиденъ въ правилника за прилагане на този законъ. Въ всички останали случаи за същото окончателно се решава отъ областната реквизиционна комисия.

Главната реквизиционна комисия сама извършва прегледъ на своите решения и на влѣзлите въ законна сила решения на областните реквизиционни комисии въ случаите предвидени въ закона за гражданското сѣдопроизводство.

Новъ членъ. Създаватъ се специални сѣдебни секции за постигане въ малко време сигуренъ и положителенъ резултатъ при разрешаването на спорове отъ публично-правно естество въ връзка съ реквизицията, като се опредѣля начинътъ, по който се извършва това.

Чл. 22. Всички спорове отъ частно правно естество, които биха възникнали въ връзка съ реквизицията, се ре-

шаватъ отъ сѣдебните секции при областните и Главната реквизиционна комисия, по поводъ дадена молба, съ нужното число преписи, необходими за връчване на заинтересуваните лица.

Заинтересуваните лица могатъ да направятъ възраженията си, да посочатъ и представятъ доказателствата си въ седмодневенъ срокъ отъ съобщаването имъ по реда на закона за гражданското сѣдопроизводство.

Сѣдебните секции събиратъ доказателствата чрезъ областните сѣдилища, споредъ закона за гражданското сѣдопроизводство, по реда на извършване на делегации.

При разглеждане на дѣлата заинтересуваните не се призоваватъ, но се изслушватъ, ако се явятъ въ заседанието.

За деня на разглеждане на дѣлата се прави обявление, което най-малко десетъ дни преди разглеждането се обявява въ „Държавенъ вестникъ“ и се залепя въ помещението на сѣдебната секция.

Решенията на сѣдебната секция се издаватъ споредъ закона за гражданското сѣдопроизводство.

Решенията на сѣдебните секции при областните реквизиционни комисии съ окончателни и не подлежатъ на обжалване, ако присъденото съ тѣхъ не надминава 50.000 л.

Останалите тѣхни решения могатъ да се обжалватъ въ двуседмиченъ срокъ отъ деня на съобщаването имъ предъ сѣдебната секция при Главната реквизиционна комисия, която решава окончателно и чието решение не подлежи на обжалване.

Новъ членъ. По мотиви посочени въ членъ 21 за разрешаване на спорове отъ частно-правно естество.

Чл. 23. Сѣдебната секция при Главната реквизиционна комисия има съставъ: председател — членъ или прокуроръ при Върховния касационенъ съдъ или Върховния административенъ съдъ или подпредседател на апелативенъ съдъ и членове: членове или заместникъ прокурори при апелативенъ съдъ. Тя заседава въ съставъ: председател и двама членове.

Сѣдебните секции при областните реквизиционни комисии иматъ съставъ: председател — подпредседател на областенъ съдъ и членове: членове или заместникъ прокурори при областните сѣдилища. Тѣ заседаватъ въ съставъ: председател и двама членове.

Прегледъ на влѣзлите въ законна сила решения, издадени отъ сѣдебните секции при реквизиционните комисии, се допуска и извършва за случаите и по реда предвидени въ закона за гражданското сѣдопроизводство.

Новъ членъ. Опредѣля се състава на сѣдебните секции и тѣхната дейностъ.

Глава II.

Наказателни разпорѣждания.

Чл. 24. Който откаже да предаде своите или належащи се въ негово владение или пазене имущества за реквизиране, или да извърши действия възложени му отъ органите за извършване на реквизицията възъ основа на този законъ, се наказва:

съ тъмниченъ затворъ и съ глоба отъ 500 до 10.000 л. Когато при отказването му е употребена сила или заплашване спрямо органите за извършване на реквизицията — наказанието е

тъмниченъ затворъ не по-малко отъ една година и съ глоба отъ 2.000 до 20.000 л.

Въ дѣлата глава II на отдѣлъ II въ този законъ се предвиждатъ наказателни санкции за осигуряване успешното извършване на реквизицията. Нѣкои отъ предвидените престъпни състави съ били предвидени въ стария законъ за реквизицията въ членове 12 и 14 като се предвидено при това и конфискация.

Чл. 25. Който откаже да даде исканите му отъ органите за извършване на реквизицията сведения въ опредѣления срокъ, или даде невѣрни сведения, се наказва съ глоба отъ 200 до 5.000 л.

Когато това е извършено отъ органъ на властта — наказанието е

тъмниченъ затворъ и глоба отъ 1.000 до 10.000 л.

Същото наказание се налага и на отчетниците, които въ опредѣления имъ срокъ не представятъ по надлежния редъ отчетните си книжа, както и на онѣзи длъжностни лица, които по небрежностъ не съ спазили предписанията относно представяне документите за заплащане реквизираното или за оформяване на реквизицията.

Чл. 26. Който укриве, унищожи, повреди или отчужди по какъвто и да е начинъ имущества и др. подлежащи на реквизиция, намиращи се въ негово владение или пазене, съ целъ да не бѣдатъ реквизирани, или извърши това следъ като му е съобщено, че се реквизирантъ, се наказва

съ строгъ тъмниченъ затворъ до 5 години или глоба отъ 1.000 до 100.000 л. или двѣтѣ наказания едновременно.

Чл. 27. Длъжностно лице, което извърши реквизиция не по реда предвиденъ въ този законъ, или не изпълни дадения му нарядъ въ опредѣления срокъ безъ уважителни причини, а също така реквизира имущества и др., които не сж нуждни за войската и населението, се наказва

съ тъмниченъ затворъ и съ глоба отъ 100 до 5.000 л.

Чл. 28. Органи за извършване на реквизицията, които не водятъ или водятъ неправилно книгитѣ предвидени въ закона, правилникитѣ и наредбитѣ на Главната реквизиционна комисия, се наказватъ

съ тъмниченъ затворъ и съ глоба отъ 1.000 до 5.000 лв.

Чл. 29. Виновинитѣ въ престѣпленията предвидени въ чл. чл. 24, ал. II и 26 може да бжде лишенъ отъ правата изброени въ чл. 30 отъ наказателния законъ и съдѣтъ може да постанови и конфискация на имуществоа, предметъ на престѣплението.

Въ цѣлата глава II на отдѣлъ II въ този законъ се предвиждатъ наказателни санкции за осигуряване успѣшното извършване на реквизицията. Нѣкои отъ предвиденитѣ престѣпни състави сж били предвидени въ стария законъ за реквизицията въ чл. чл. 12* и 14, като е предвидено при това и конфискация.

Глава III.

Подсждностъ.

Чл. 30. Военнитѣ, приравненитѣ и милитаризираниитѣ лица за престѣпни деяния предвидени въ този законъ се сждятъ, както въ мирно, така и въ военно време, отъ военнитѣ сждилища.

Всички граждански лица — длъжностни или не, за престѣпни деяния предвидени въ този законъ, въ мирно време се сждятъ отъ съответнитѣ граждански сждилища. Сждитѣ лица, за извършени престѣпления по службата имъ, а така също за всички престѣпни деяния по този законъ, се сждятъ въ военно време отъ военно-полевитѣ сждилища.

Определя се подсждността на виновнитѣ лица. Налага се поради особеното положение, въ което се намира държавата въ военно време.

Чл. 31. Наложениитѣ по този законъ глоби се събиратъ по реда предвиденъ въ закона за събиране на прѣжитѣ данѣци. Въ случай на несъстоятелностъ, глобата се зачитява съ запиране или тъмниченъ затворъ по реда предвиденъ въ чл. 28 отъ наказателния законъ.

ОТДѢЛЪ III.

Последни разпорѣждания.

Чл. 32. Следъ прекратяване на реквизицията несвършенитѣ дѣла отъ частно-правно естество се разрешаватъ отъ съдебната секция при Главната реквизиционна комисия, а дѣлата по престѣпнитѣ деяния се предаватъ по подсждностъ на съответнитѣ сждилища.

Новъ членъ. Предвижда се начина на ликвидиране несвършенитѣ дѣла — наказателни и други такива, следъ преминаване нуждата отъ реквизицията.

Чл. 33. За прилагането на този законъ се издава правилникъ отъ Министерството на войната, утвърденъ съ указъ.

Чл. 34. Този законъ отминая закона за реквизицията отъ 23 февруарий 1894 година и закона за квартирната повинностъ отъ 16 февруарий 1885 година, както и всички закони, наредби, и правилници, които му противоречатъ.

Председателствуващъ Георги Марковъ: Има думата докладчикътъ на комисията по Министерството на войната г-нъ Йосифъ Разсукановъ.

Докладчикъ Йосифъ Разсукановъ: Г-да народни представители! Вашиятъ вотъ да не се чете законопроекта, показва, че той ви е известенъ. Но ще ми позволите да кажа само нѣколко думи, не толкова като пояснение на самия законопроектъ, а като предпоставки за неговото прилагане.

Думата реквизиция може би е нежелателна и колкото по-рѣдко се употребява, може би ще бжде по-добре. Обаче реквизицията е неминувема и нейното изпълнение е задължително. Но когато тя се наложи, трѣбва да се прилага най-добросъвестно. Реквизицията е съпътница на мобилизацията. Безъ мобилизация обикновено реквизиция не се прилага, или не е имало случай да се прилага или, ако тя се прилага, прилага се въ много малъкъ мащабъ. Обаче при мобилизацията за бждещи войни ще се наложатъ много повече задължения на гражданитѣ и гражданскитѣ, както лични, така и материални. Мобилизацията

за бждещи войни ще повика на служба и мъже и жени, ще повика на служба и стари и млади, и всѣки споредъ своитѣ способности ще работи за отбраната на отечеството.

Следъ кръвната повинностъ, която, както знаете, е задължителна за всички български подданици, която е най-висшето право, но и най-висшето задължение, която е най-великата добродетелъ за единъ български гражданинъ, следва другата повинностъ — реквизицията, която, споредъ представения законопроектъ, ще видите, че се обезщетява справедливо. Кръвната повинностъ никѣде по законитѣ и по обичаитѣ, ако щете, не се обезщетява справедливо. Затуй азъ я наричамъ най-висшата добродетелъ, а въ същото време велико право и висше задължение. Но както едната, така и другата повинностъ сж задължения само за българскитѣ подданици. За чужденцитѣ тѣ не се отнасятъ. Както въ законопроекта за реквизицията е предвидено едно справедливо обезщетение, би следвало и за кръвната повинностъ да има едно справедливо обезщетение, въ смисълъ на запазени привилегии за ония, които даватъ своята кръвъ за запазване на отечественитѣ интереси. Моята мисль е — и други пътъ съмъ я казвалъ — че облагитѣ, които държавата дава, трѣбва да бждатъ запазени предимно за ония, които плащатъ кръвна повинностъ.

Казахъ, че реквизицията е неминувема съпътница на мобилизацията. По сега действащия законъ за устройството на войската и на пограничната стража отъ 1923 г., ние нѣмаме право на мобилизация. Обаче азъ смѣтамъ, че следъ сключване на Солунското споразумение ние вече трѣбва да се върнемъ къмъ онзи законъ за устройството на въоръженитѣ сили, който трактува какъ ще стане и мобилизацията. Азъ си позволявамъ да кажа, че въ този законъ, съ измѣненето на който вѣроятно г-нъ министърътъ на войната скоро ще ни сезира, трѣбва да влѣзатъ малко по-нови положенія относително мобилизацията, защото бждещата война ще наложи да се мобилизиратъ не само хората, но и всички материални срдства, които ще бждатъ необходими за отбраната на страната. И азъ смѣтамъ, че трѣбва частъ по-скоро да се върнемъ къмъ закона отъ 1904 г., като се внесатъ въ него, разбира се, съответнитѣ поправки.

По самия законопроектъ. На мене ми прави впечатление буква в отъ чл. 4, въ която е предвидено, че не подлежатъ на реквизиция имуществоа на чужди подданици, които по особени международни договори сж освободени отъ реквизиция. Това е вѣроятно по силата на чл. 156 отъ Ньойския договоръ. Тази буква, обаче, азъ предполагамъ и вѣрвамъ, че въ комисията ще добие малко по-друга редакция, защото у насъ имаме чужди подданици, родени въ България, съ много паспорти въ джоба си и които вършатъ най-големитѣ далавери презъ време на война.

Таско Стоилковъ: Тѣзи паспорти имъ сж нуждни всѣкога.

Докладчикъ Йосифъ Разсукановъ: Друга една бележка, която ще си позволя да направя, е досежно наказателнитѣ разпорѣждания. Тамъ може би случайно е пропуснато да се упомене какво наказание се предвижда за недобросъвестни доставчици, за доставени отъ тѣхъ недоброкачествени продукти, макаръ и събрани по реквизиционенъ начинъ въ време на война.

Г-да народни представители! Азъ тукъ ще ви посоча два примѣра. Презъ време на свѣтовната война, тия отъ васъ, които сж били на фронта, знаятъ какво ядѣхме — вмѣсто хлѣбъ, калъ. Но има и друго: азъ въ качеството си на командиръ на полкъ бѣхъ повиканъ да прегледамъ доставената масъ въ газени тенекитѣ. И какво се оказа? Четири прѣста свинска масъ въ тенекитѣ, а отдолу шкембета и черва съ всичкитѣ нечистотии! Тази доставка бѣше извършена отъ чужди подданици за българския войнскъ, който се сражаваше за своето отечество.

Таско Стоилковъ: Виновни сж тѣзи, които сж имъ дали възможностъ да извършатъ тази доставка.

Докладчикъ Йосифъ Разсукановъ: Другъ случай. Бѣхъ повиканъ въ една фурна, дето печеха хлѣбъ за войнцитѣ. Фурнаджията като изваждане хлѣба, все едно, че вадѣше камъни. Питамъ: каква е тая работа? Брашното се оказа, че е смѣсено съ пепелница, включително и съ диментъ, за да бжде по-тежко, та да може доставчикътъ да получи повече пари. Този хлѣбъ ние смѣхмъ да го раздадемъ на войнцитѣ и трѣбваше единъ день тѣ да гладуватъ, защото ако имъ бѣхме дали тѣзи камъни, тѣ щѣха да ни избиятъ съ тѣхъ.

Като казвам тия примѣри, г-да народни представители, азъ сѣбѣtamъ, че за недобросъвестниѣ доставчици трѣбва да се предвидятъ съответни наказания, които — нека си позволя да го кажа — трѣбва да бѣдатъ най-строги.

Съ тия нѣколко бележки, г-да, азъ приключвамъ речта си по предложението законопроектъ и ще моля да го приемемъ на първо четене, като въ комисията ще внесемъ въ него нужните поправки.

Председателствуващъ Георги Марковъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Иванъ Пастуховъ.

Иванъ Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Следъ бюджета и следъ кредититѣ, които гласувахме за войската, единъ отъ най-важните законопроекти, които има да приемемъ сега, е законопроектътъ за реквизицията. Той е най-важенъ по много причини, отъ които най-главната е тази, че въ туй време, което сега ние преживяваме и което е изпълнено, тъй да се каже, съ духа на войната, всѣка държава чувствува нуждата да се подготви за всѣка евентуалностъ. И тогава когато ние гласувахме всичко за материалната подготовка на войската за нейните военни действия, за нейните операции на бойното поле, естествено е, че ние би трѣбвало да подготвимъ и онова, което е необходимо, за да извърши тя тия операции. А това, безспорно, сѣ срѣдствата, които ще се събератъ отъ народа за нейната издрѣжка, и същевременно това сѣ срѣдствата, които ще се доставятъ на самия народъ въ тия изключителни времена, за да се подкрепи духа му.

Азъ не искамъ да описвамъ международното положение, за да видимъ, колко нужно е, колко навременно е създаването на единъ подобенъ законъ. И заради туй тогава, когато той ни се раздаде, всички ние го посрещнахме съ едно предварително одобрение, като навремененъ законъ. Но, отъ друга страна, мене ми се струва, че нуждата отъ създаването на този законъ става още по-голяма, когато ние имаме предъ очи и опыта отъ преживяните вече нѣколко войни въ наше време. Този опытъ ни показва, че колкото е необходимо въоръженieto на войскитѣ на предниѣ линии, толкова е необходимо да бѣде запазенъ и духътъ на оръжието, които стоятъ задъ фронта. А духътъ на оръжието, които стоятъ задъ фронта, се създаваше и поддържаше най-главно отъ онова, което вършеха реквизиционнитѣ комисии и Военното интендантство. Всичко оуи, което можеше да издигне военната подготовка на нашия войникъ на фронта, често пъти се поддържаше отъ онова, което ставаше въ тила, въ връзка съ реквизицията, съ интендантства и съ всичко друго, което изискваше материалната подготовка на действащата войска. Вследствие на това обстоятелство съ право хората, които стоятъ начело на военното ведомство, сѣ се замислили какво да се направятъ, за да може да се предотврати при една бъдеща война — не дай, Боже, да стане, но ако би станала — всичко онова, което се преживя въ време на войнитѣ въ тилната служба. И мене ми се струва, че въ съществуващите по-рано закони отъ 1885 г. и 1894 г., както се бележи и въ мотивитѣ къмъ законопроекта, сѣ направени доста чувствителни измѣнения. Тия измѣнения сѣ направени, като се е ималъ предвидъ опыта, който реквизиционнитѣ комисии получиха по време на войнитѣ, и новитѣ обстоятелства, при които има да се извърши евентуално една мобилизация на нашитѣ военни сили.

Новитѣ обстоятелства, при които има да се извърши бъдещата мобилизация на нашитѣ военни сили, сѣ подчертани въ нѣколко члена на законопроекта. Азъ нѣма да ги споменавамъ, но ще кажа само, че съ една широта се поглежда на реквизицията и на интендантството. Ако по-рано подъ „реквизиция“ се разбираше само събирането на готови материали отъ населението, споредъ разглеждания законопроектъ, подъ влиянието на новитѣ нужди и на поукитѣ отъ войнитѣ, реквизицията, интендантската служба обхваща не само събирането на готови материали отъ населението, но и вземането подъ рѣка на самото производство, урегулирането и използването на търговията за нуждитѣ на армията и народа презъ време на мобилизация. Тя обхваща още и духовната подготовка на народа. Трѣбва да се въпргне всѣки единъ гражданинъ като личностъ и като членъ на колективитета за задоволяване нуждитѣ на войската. Значи това, което остава задъ фронта като материалъ, като духъ, като производство, като търговия, трѣбва да се постави на разположение на властѣта при най-върховното изпитание на нацията. Кой може тогава да бѣде противникъ на такова обхващане на въпроса отъ законопроекта? И мене ми се струва, че въ законопроекта има сравнително доста добри положения, смисълътъ на които още по-добре може да се разгадае, като се види какво се прави днесъ въ свѣта, въ всички почти държави.

Ние виждаме, ние наблюдаваме, какъ въ известни държави цѣлиятъ животъ днесъ се насочва къмъ подготовката за война. Тия държави като че ли предварително сѣ си разрешили въпроса, че трѣбва да воюватъ по единъ или други съображения, които не е тукъ мѣстото да ги обсъждаме. Понеже тѣ считатъ войната предстояща, понеже тѣ считатъ войната дори като необходимостъ, понеже отъ висотата на най-високитѣ тѣхни държавни институции се казва, че трѣбва да се мисли всѣки денъ за войната, заради туй цѣлиятъ имъ животъ, материаленъ и духовенъ, като че ли е организиранъ за подготовката на тая война. Такива държави сѣ Съветска Русия, Германия и Италия, които ние сме навикнали да ги наричаме държави на диктатурата. Съветска Русия, която бѣше заплашена отъ нападение, въ борбата си за отблъскване на врага и въ стремението си да разпространи своята идеология въ останалия свѣтъ, отъ 20 години стои на военна нога и се подготвя за една евентуална война.

Германия, поради страшния за нея миренъ договоръ, какъвто тежеше и надъ насъ, а Италия поради това, че не бѣше удовлетворена отъ своитѣ съюзници при раздѣлата на пиячката следъ голѣмата война, създадоху у себе си едно военное настроение. Чрезъ оръжие, чрезъ сила Германия иска да се освободи отъ тежеститѣ на мирния договоръ, а Италия да постигне своитѣ териториални претенции. Вследствие на това тѣ въпрегнаха цѣлия си стопански животъ и цѣлия си духовенъ животъ за подготовката на една евентуална война.

У тѣхъ се създаде държавенъ социализмъ или воененъ социализмъ, воененъ комунизмъ, наченкитѣ на който ние забелязахме още по времето на голѣмата война, но който въ тия държави днесъ вече се явява като една система, която искатъ да я прокаратъ по единъ много последователенъ и по единъ отъ тѣхно гледище много целесъобразенъ начинъ. Въ една или друга форма вървятъ по тая пъть и всички други държави, само че по силата на своитѣ демократически институции, и по силата на условията на тѣхния животъ, които се създадоху особено следъ войнитѣ, тѣ не следваха тая пъть въ тая рѣзка и опредѣлена форма. Навредъ, дори и въ Англия, дори и въ Съединенитѣ Щати, странитѣ на най-изтънчената демокрация, ние виждаме, че въ една или въ друга форма държавата гледа да въпргне преди всичко индустрията за своитѣ военни цели, като я оставя частично владение. Франция даже отиде още подалечъ, като превърна нѣкои фабрични предприятия за производството на военни материали въ държавни фабрични предприятия, или въ предприятия, поставени подъ пълненъ държавенъ контролъ.

Въ това отношение ние не можемъ да направимъ изключение и затова въ известна степенъ и ние вървимъ въ тая пъть. И за насъ тая пъть не е много чуждъ, защото у насъ държавни предприятия сѣ пошитѣ и телеграфитѣ, минитѣ, желѣзницитѣ, паракодитѣ и нѣкои фабрики. А колкото военни фабрики имаме, тѣ всичкитѣ, както знаете, сѣ държавни предприятия. Ето защо ние не можемъ да се сърдимъ на ония, които пледиратъ идеята за превръщане на едрата индустрия въ държавна, т. е. за нейната социализация. И оня, който вни носителитѣ на тази идея, той грѣши по отношение задоволяването нуждитѣ на народа въ момента на най-големото национално и държавно изпитание, каквото е войната.

Разгледанъ отъ тая страна законопроектътъ, мене ми се струва, че въ него има известни непълноти. Напримѣръ, въ него азъ не забелязвамъ едно ясно указание за туряне рѣка на производството на оръжието материали, които сѣ необходими за войската. Наистина, законопроектътъ прави различие между реквизицията и производство, като говори, че производството по време на мобилизация отива подъ обсега на държавата. Но какво е направено, за да се подготвимъ ние още отъ мирно време, щото производството непремѣнно и по единъ много естественъ и лекъ начинъ да премине къмъ оная форма, която военнитѣ нужди изискватъ? Какво сме направили ние, за да се освободимъ отъ бѣзи случаи, които имаме по време и на балканската война и на голѣмата европейска война, когато, възползувани отъ обстоятелството, че владѣятъ известни фабрики и рѣководени отъ принципа за частното владение, фабрикантитѣ станаха доставчици на армията и доставяха материали, каквито уважаемиѣ г-нъ Разсукановъ ни посочи, като изличаха грамадни печалби? Какво трѣбва да направимъ не само въ време на мобилизация, но още сега, въ мирно време, за да можемъ да предотвратимъ тѣзи евентуалности съ нашето производство? Нашата държава има много по-големо право отъ една Англия, отъ една Съединени Щати, отъ една Франция, да си постави този въпросъ, защото знаймо е, че индустриитѣ у насъ съществуватъ главно подъ закрилата на държавата, подъ закрилата на оная митническа

тарифа, която държавата, по един или други съображения, е наложила. Безъ държавните доставки и безъ тази митническа тарифа тези индустрии не биха съществували. И когато тѣ сѣ плодъ, преди всичко, на държавната подкрепа, още отъ сега тѣ трѣбва да намѣрятъ опредѣлено, чрезъ закона, своето мѣсто въ време на мобилизация.

Знаемъ също така, че презъ време на мобилизацията и на войните, които водихме, ако имаше нѣщо, отъ което много да страдаха военните ни действия и да се убиваше духа на населението и на армията, това бѣха доставчицитѣ на армията, търговцитѣ и мародеритѣ, които стоеха въ тила на армията. Когато народътъ се задължава да даде всичко, което му се поиска, за нуждитѣ на армията, както е казано въ законопроекта, би трѣбвало да се постави въпросътъ: какво трѣбва да се направи, за да може да бѣдатъ обуздани ония търговци, които по време на мобилизация и въ смутнитѣ военни години ходятъ и дебнатъ, да каже да уловятъ, за да го измъкнатъ навънъ, за да го изнесатъ, може би, за нуждитѣ на нѣкоя съюзна държава, а може би и за нуждитѣ на неприятеля? Какво трѣбва да се направи за търговията по време на война? Бива ли износътъ да не бѣде контролиранъ, и не трѣбва ли изобщо да се забрани износътъ отъ частни лица? Въ предложения законопроектъ разпоредба за това азъ не виждамъ. А ще се съгласите, г-да народни представители, че презъ войната ставаха най-големитѣ злоупотреби на сѣ износа.

Уважаемиятъ г-нъ Разсукановъ каза: „Доставчицитѣ да се наказватъ“. Добре, доставчицитѣ ще се наказватъ, ами онѣзи, които приематъ доставкитѣ, онѣзи, въ ржцетѣ на които попадатъ доставенитѣ вече материали, не трѣбва ли да се наказватъ? Справедливо е и тѣ да подлежатъ на наказание, защото иначе народътъ се чувства не само оскърбенъ, но и оскърбенъ въ най-светото си чувство, виждайки че онова, което той дѣли отъ залька си, не се доставя тамъ, за кѣдето е предназначено.

Таско Стоилковъ: Ами ортаци сѣ били, какъ ще бѣдатъ наказвани?

Иванъ Пастуховъ: Да, да бѣдатъ наказвани не само доставчицитѣ, но и ортациитѣ имъ, които сѣ отъ различни мѣста.

Азъ не искамъ да се разпростирамъ върху всичко онова, което ставаше презъ време на войната и което повѣраститѣ отъ васъ знаятъ. Азъ бѣхъ членъ на реквизиционна комисия презъ Балканската война, бѣхъ въ реквизиционна комисия и презъ голѣмата война, бѣхъ въ Щаба на армията презъ време на голѣмата война, поставенъ тѣмко за да следя ония мародери, които действаха въ тила на армията. Бѣха ми дадени отъ Главната квартира широки права, като шефъ на пѣтното бюро при Главната квартира, да не позволявамъ издаването на никакви билети за пътуване на всички търговци-мародери, които излизаха дори и отъ Народното събрание и термозѣха и правителството, и военнитѣ, и цѣлия народъ съ своитѣ беззакония. Петъ пѣтания тогава правиха въ Народното събрание срещу менъ тия мародери, на които азъ отказвахъ даването на билети за пътуване — отказване, което правѣхъ възъ основа на даденото ми генерално пълномощно отъ Главната квартира. Тогава азъ чувствувахъ болкитѣ на тѣзи хора, които посѣха отговорността за изхода на войната, защото бѣхъ въ близъкъ контактъ съ тѣхъ. Тия болки азъ ги виждамъ отразени въ много ценния исторически документъ отъ онова време, който ми донесоха като на исторекъ — въ дневника на покойния началникъ-щаба на армията, генералъ Жостовъ, единъ голѣмъ човѣкъ, честна натура, прямолинейна душа, който въ този дневникъ сѣ една необикновена болка на душата си е излѣлъ покрай другото и поредкитѣ въ интендантството, въ реквизиционнитѣ комисии, извличането вънъ отъ страната на нашитѣ произведения, въобще работи, които водятъ следъ себе си гладъ, мизерия, деморализация на войската и пр.

Азъ бихъ ви молилъ да имате малко търпение да ви прочета само тия пунктове отъ тоя дневникъ, които се отнасятъ до въпроситѣ, свързани съ настоящия законопроектъ за реквизицията, защото тоя дневникъ едва ли скоро ще бѣде отпечатанъ.

Министъръ генералъ Теодоси Даскаловъ: Г-да народни представители! За да ставатъ тѣзи разисквания по законопроекта, може би, грѣшката е моя, че не ви дадохъ предварително нѣкои обяснения.

Знаете, че до сключването на Солунското споразумение ние нѣмахме право да говоримъ за мобилизация. Следъ сключването на това споразумение ние вече имаме право не само да говоримъ за мобилизация, но и да се готвимъ за война. Ето защо трѣбваше да се изготвятъ едновременно редъ закони: законъ за военнитѣ сили, законъ за военния

данѣкъ, законъ за народната отбрана, законъ за реквизицията, законъ за оправдаване разходите въ военно време, законъ за автономията на военната фабрика. Тия закони не можяха да бѣдатъ приготвени едновременно. Понеже законопроектътъ за реквизицията нѣма толкова голѣма връзка съ другитѣ, затова го внесохъ най-напредъ. Той разглежда само въпроса за реквизирането, за изземването. Въпроситѣ за мобилизацията на индустрията, за мобилизацията на работната рѣжа, за мобилизацията на финанситѣ и пр. ще бѣдатъ обхванати отъ законопроекта за народната отбрана, който се готви, който е много обширенъ и който поставя на военна нога всичкитѣ индустриални предприятия, земедѣлието и пр. Този законопроектъ ще бѣде приготвенъ следъ десетина дни и ще бѣде внесенъ въ Народното събрание за разглеждане. Също така следъ известно време ще бѣде готовъ и законопроектътъ за военнитѣ сили, който обема старитѣ закони за въоръженитѣ сили и за военната тежба. Тоя законопроектъ е твърде обширенъ, засѣга много въпроси, които трѣбва да се проучатъ, и затуй ще се позабави известно време.

Съ тѣзи закони, особено съ закона за народната отбрана, който е много обширенъ, ще се обхванатъ и уяснятъ всички въпроси, които г-нъ Разсукановъ изтъкна, както и тѣзи, които Вие, г-нъ Пастуховъ, повдигате.

Както казахъ, моя грѣшка е, може би, че преди да почнатъ разискванията по законопроекта не дадохъ тѣзи обяснения. Пакъ повтарямъ, че съ този законопроектъ се урежда само реквизицията, изземването.

Иванъ Пастуховъ: Въ него се говори и за производството.

Министъръ генералъ Теодоси Даскаловъ: Както въпросътъ за производството, така и другитѣ въпроси, които се повдигатъ, ще се уредятъ съ закона за народната отбрана, който, както казахъ, може би следъ 10—15 дни ще бѣде внесенъ въ Народното събрание.

Иванъ Пастуховъ: Въ връзка съ реквизицията, търговията и пр., азъ искамъ да ви прочета само нѣколко пунктове отъ дневника на генералъ Жостовъ.

Таско Стоилковъ: Мисълта на г-нъ Пастуховъ е да не се даде възможностъ, г-нъ министре, да се създаватъ при една война следвоенни чорбаджии, каквито се създадоха следъ последната война.

Иванъ Пастуховъ: Именно. Азъ искамъ да ви прочета, макаръ само нѣколко пункта отъ дневника на генералъ Жостовъ, писанъ изъ день въ день, които сѣ въ връзка съ тѣзи въпроси, които засѣга законопроектътъ. (Чете)

„14. XI. 1915 г. Страхувахъ се презъ всичкото време отъ глада“ — това е още въ началото на войната — „а той като че ли настѣпва. Люти студове и бури, а лицаватъ и топли дрехи. А въ България все сѣ благотворителностъ се занимаватъ; още, обаче, нищо не е излѣзло отъ София. Оказа се, че въ дивизионнитѣ работилници имало готово облѣкло, но нѣма кой да разпорежи изпращането му“.

„24. XI. 1915 г. Бруталноститѣ на илѣцитѣ се увеличаватъ. Оплаквания отъ всѣкъде. Жени нападатъ; завличатъ наши коли и храни; заематъ наши телеграфни линии; кѣщи опустошаватъ и пр.“

„26. XI. 1915 г. Тукъ имамъ само работа и отговорности. а върхъ това само неприятности. Отъ никого никаква благодарностъ. Иде ми да се пукна. И министритѣ били противъ мене, включително Найденевъ. У насъ, ако си честенъ и не изпѣлявашъ прищевкитѣ на хората, даже и най-незаконнитѣ, ще бѣдешъ хуленъ.“

На 29 ноември той пише, че и германцитѣ не били доволни отъ него и обяснява: (Чете) „Само защото не допуснахъ пѣтното подчинение на нашата армия на германцитѣ и сѣ това добихме успѣхитѣ си въ Македония, затова тѣ сѣ недоволни отъ мене. А Ганчевъ“ — генералъ П. Ганчевъ — „е готовъ да даде всичко на германцитѣ. За една усмивка на императора той е готовъ и самъ да се продаде. Безпозабно мазна и гадна личностъ... И понеже устройва среща на царъ Фердинандъ съ императора, готви му маршалски жезълъ и пр. нѣща, които ласкаятъ честолюбieto на царъ Фердинандъ, взелъ го е въ ржката си и прѣци на сериозната работа“.

„2. XII. Получи се телеграма отъ Нишъ, че нѣкакъвъ австрийски командантъ въ Бѣла Паланка задигналъ всички добитѣкъ и искалъ да го изпрати въ Австрия. Разбойници.“ И като приготвилъ телеграма да се оплаче на Фалкенхаймъ, началникъ-щаба на германската армия, Жековъ махналъ отъ телеграмата, гдето е искано отъ германцитѣ човѣколюбиво третиране на македонското население. Въобще махналъ отъ телеграмата най-смѣстивното. — „А германскитѣ

вандалства се увеличават въ единъ застрашителен размър. — Нека се знае, че генералъ Жостовъ бѣше за намѣсата ни въ войната на страната на Германия.

Таско Стоилковъ: И му се пукна сърдцето.

Иванъ Пастуховъ: (Чете) „13. I 1916 г. Тангиловъ бѣлх извиканъ въ Главната квартира да даде обяснения за нашата интендантска служба. При срещата Тангиловъ обеща, че честно ще работи по организацията на тиловата управа, „ще отръжа ржцетъ си, но не ще допусна да вършатъ беззакония.“ — Ще видите по-нататъкъ, какъ ги е отръзалъ.

„19. I 1916 г. Жостовъ е въ София. Защо? Въ Министерския съветъ той повдига въпросъ по продоволствието и издръжката на армията. Причинитъ отъ Финансовото министерство. Тончевъ не се съгласява да махне Пиперовъ“ — този Пиперовъ, който правѣше различни изложения тукъ. — „Невъзможността да се изпълни разпореждането на Военното министерство за свободна търговия въ новитъ земи“ — работи, които азъ имамъ случаи да изпитамъ тогава.

Таско Стоилковъ: Системата на ямата!

Иванъ Пастуховъ: (Чете) „Да се спре износътъ на храни. Опасността за насъ: ще бѣдемъ изсмукани“ — той винаги много лапидарно, много откровенно се изразява — „гладъ ще настѣпи, всичко ще компрометираме. Министерствъта на желѣзницитъ иска да разполага свободно съ вагонитъ за търговия“.

„24. I. Яви се депутатътъ Алтимирски съ маса молби неоснователни: да търгува къмъ Неготинъ, за Хаджиевъ, за турчинъ да търгува въ Македония“.

„3. VII. Поискахъ отъ Тангилова обяснение, дето иска безконтроленъ износъ на всички припаси и предмети отъ новитъ земи за Германия. Той смѣнка. Изглежда заинтересуванъ по него. Тази работа, му казахъ, ще трѣбва да се разясни. Не е негова работа да се занимава съ износъ“.

„21. VII. Чрезъ Жекова поискахъ отъ правителството да се създаде комитетъ за предвидливостта, автономията, съ права и отговорности. — И такъвъ действително се създаде къмъ края на войната и азъ бѣхъ причисленъ къмъ него и зная какво се вършеше тамъ.

„1. VIII. Получи се много тревожна телеграма отъ Бояджиева. Ако въ два-три дни не се изпратятъ храни, 1-ва армия ще гладува. Ужасно! Правителството, заедно съ банката му спекуланти, заслужаватъ бесилки“ — се провиква генералътъ.

2. VIII. — Това е вече къмъ края на живота му; наскоро му правятъ операция и той почива. — „Германцитъ съвсемъ го загасиха. Третиратъ ни като подвластни. Ще ни изсмучатъ. За да започнемъ военнитъ действия, тѣ се ангажираха да ни снабдяватъ съ всичко необходимо. Сега ни изнудватъ и за всѣки отпускъ на военни материали искатъ компенсации: ту вълна, ту месо, ту яйца, ту кокошки и пр. Независимо отъ това, тѣ всичко изнасятъ отъ България и ние гладуваме“.

„3. VIII. Злоупотребленията и безредицитъ въ тила. Въ стара България сѣ достигнали до застрашителни размѣри. Всѣки е напусналъ работата си и се занимава съ гешефти. Рачо Петровъ въ Македония, сѣщо“. — Той бѣше тогава управляващъ тамъ.

Таско Стоилковъ: Губернаторъ.

Иванъ Пастуховъ: (Чете) „Чрезъ нѣкой си еврейинъ, изнесълъ 70 вагона маково семе. Искане да интернираме подозрителнитъ сѣрби и сръбскини отъ Скопие. Не дава. Даже си предложи оставката, понеже съ това сме изказвали недоверие въ него. И всичко това за мадамъ Валугджикъ, на която далъ особена квартира, мебелирана отъ безстопанствени вещи. Довелъ я отъ Гилиане, гдето бѣше интернирана. И старостта не предпазва отъ глупости. Има много нечисти работи у генералъ Тангилова: бързината, съ която се изнуди отъ Министерския съветъ постановление за безразборенъ износъ отъ новитъ земи, базирайки се на нѣкакво устно съгласие отъ мене и Жекова, каквото не съществува, и бързината да приведе въ изпълнение това решение. Макаръ че му забранихме, подъ разни предлози продължава износътъ. Единъ честенъ и добросъвестенъ българинъ тъй ли щѣше да постѣпи? Говори на Жекова да вземе сериозни мѣрки, да махне всички безчестници. Той говори: „Дайте ми доказателства“. Армията е гола и гладува, той иска други доказателства! „Който не иска да мѣси, той все сѣе“. Князь Борисъ му казалъ, че царътъ е недоволенъ, гдето ужъ искалъ да свали правителството. Той, види се, се уплаши отъ това и сега нищо не предприема, все отлага и развалата продължава“.

„9. VII“. — Туй сѣ вече последнитъ му бележки — „Жостовъ се срѣща съ Радославовъ и му докладва по тежкото положение отъ заплахата на Румъния и отъ глада; да се запрети напълно всѣки износъ; за непохвалната дейност на Тангилова и Тончева и други. Радославовъ се съгласи съ всичко и дори обеща да махне Тончевъ! Обърнахъ му вниманието пакъ върху трудното положение въ военно отношение: почти сами да се боримъ съ всички противници на Балканитъ. Време е политиката да се замисли по въпроса. И Бисмаркъ правѣше преговори съ противната страна за преосигуровка“.

Виждате, тукъ сѣ засегнати голѣмитъ въпроси, които вълнуваха обществото, злоупотѣбитъ, за които бѣха дадени подъ съдъ тѣзи, които г-нъ Жостовъ визири. Тангиловъ и генералъ Рачо Петровъ получиха наказанието си. Но какво излѣзе, какъвъ примѣръ се даде? Следъ като бѣха осѣдени, пратени въ затвора и имотитъ имъ конфискувани, намѣриха се хора, по предложени: на военния министъръ, ми се струва, които да искатъ да се ликвидира всичко и да имъ се върнатъ имотитъ. За тѣзи именно нѣща азъ бихъ искалъ и въ закона за реквизицията, и въ всички други закони, които г-нъ министърътъ на войната каза, че ще се създадатъ, да се предвидятъ съответнитъ клаузи, за да може и духътъ, и материята да бѣдатъ запазени въ време на война. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Георги Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Григоръ Василевъ.

Григоръ Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Както обясни г-нъ министърътъ на войната, това е първиятъ законопроектъ, който Народното събрание трѣбва да разгледа — ако е възможно, да го подобри и разшири — и да приеме и следъ туй ще има да разгледа още редица законопроекти, които ще трѣбва да подготвятъ българския народъ за отбрана. Отъ дълги години насамъ, особено въ последнитъ 3—4 години, въ всички страни на Европа се взематъ мѣрки за народната отбрана, безъ разлика на системата, по която се управляватъ. Въ туй отношение азъ не виждамъ никаква разлика въ грижитъ, които взема, примѣрно, Мусолини въ Италия или Даладье въ Франция за народната отбрана и за подготовката на своитъ народи за едно евентуално нещастие, ако войната избухне. Така че, въ този случай ние нѣма да споримъ за нѣкаква политическа система, а имаме да говоримъ по единъ много смѣщенъ въпросъ — за народната отбрана.

Този е първиятъ законъ. Този, може би, е най-лекиятъ, най-явниятъ законъ. Стариятъ законъ е претърпѣлъ много малко измѣнения, макаръ, че е много отдавнашенъ и трѣбваше да се измѣни. А по другитъ въпроси — по въпроса за стопанската мобилизация за пълната мобилизация на всички сили, които имаме, на цѣлото население, на цѣлата индустрия, на цѣлия духовенъ животъ на страната, тамъ ние, както предполагамъ, ще чуемъ много нови нѣща, за които въ първитъ две войни нито сме подозирали, нито сме били принудени да помислимъ.

Естествено, че ние ще гласуваме този законопроектъ съ най-искрени пожелания въ комисията да бѣде разгледанъ внимателно, съ огледъ само на едно: да не допуснемъ нищо, което може да бѣде въ вреда за народа.

Искамъ тукъ да ви напомя нѣкои работи отъ миналото, защото иматъ историческа важност. Дветъ войни, които водихме — Балканската и Голѣмата война — до голѣма степенъ ги загубихме поради недостатъци въ организацията на тила. И дветъ войни иматъ това общо, че въ своята външна политика правителствата допуснаха смѣществени грѣшки. При първата война общата първоначална линия, може би, бѣше правилна — не бѣше възможно да се действа на Балкана, ако нѣмаше съгласувано действие или съгласуване на усилията на нѣколко балкански страни. Азъ въ подробности не влизамъ. Трѣбва да ви припомнимъ, че въ една отъ военнитъ конвенции, сключена между насъ и Сърбия, има два подписа: единъ сръбски и единъ български. И българинътъ делегатъ е подписалъ на особено мнение. И въпрѣки това, правителството е счело, че това е една редовно сключена военна конвенция — единъ анексъ къмъ конвенцията.

Но всичко се правѣше на тъмно, народътъ не знаеше нищо. Азъ говоря това не за да произнасямъ присѣда върху миналото, а да ви обърна внимание на това, което ние има да вършимъ за въ бъдеще, защото може би, тази година, може би нѣкоя по-късна година — дано бѣде по-късно, дано не бѣде никога — България ще бѣде поставена въ много тежко положение и ние трѣбва да знаемъ, длъжни сме да положимъ грижи да знаемъ като народни представители какво ние препоръчаеме, какво казваме да се прави и какво казваме особено да не се прави, да не се повтаря.

Ако въ първата, въ Балканската война, главната политическа линия въ началото може криво-лъво да се приеме за правилна, по-нататък имаше редица от политически гръшки още от м. октомври и по-късно. Имаше и редица военни гръшки — съ кавалерията, съ това и онова, съ противоречиви нареждания, съ желание да не се действа на българска територия и т. н. Върху това съм говорил въ първата моя реч въ Народното събрание като народен представител — анкета на военните действия въ Балканската война.

Искамъ да се спра специално върху темата, която сега тръбва да ни интересува — върху големите недостатъци, които бяха допуснати въ тила. Когато войската тръгна, на 5 октомври старъ стилъ, действително това беше походът на хвърчени хора. Тилът беше до известна степен организиранъ. Срѣдства материални имаше, но българският тил не смоуаше да настигне действащата армия. Хлѣбъ, да кажемъ, се намираще на единъ преходъ, поѣжкога на два, поѣжкога на три, задъ онѣзи хора, които водѣха сраженията и чакаха вечерта да се нахранятъ криво-лъво поне съ парче хлѣбъ, ако не съ топла храна. Въ всѣки случай духътъ беше толкова силенъ, походътъ беше действително исторически не, единъ отъ най-рѣдките въ световната история — по устреми. До примирението, до ноември месецъ и по-късно до пролѣтътъ, криво-лъво прехраната вървѣше. Дойде лѣтото; войските се прехвърлиха на западния фронтъ. Линията беше наредена, извънредно нестратегически, погрѣшно — по мнението на нашите първи военни. Азъ зная мнението на всички наши по-първи хора по този въпросъ, на големите наши генерали, останали съ голяма слава въ нашата история. Но извънъ тия военни гръшки, извънъ гръшката на 16 юний и извънъ маса други прегрѣшения, презъ Балканската война и въ тая областъ, въ областта на тила, въ областта на прехраната на войската, на нейното облѣкло и обувки, имаше много големи гръшки. И когато нашите войници следъ Балканската война се върнаха недоволни и влѣзоха въ София по шосето Княжево, действително въ тѣхната душа имаше единъ бунтъ, създаденъ отъ две чувства. Едното чувство беше, че политиката не е съумѣла да отговори на тѣхните дѣла, другото чувство беше, че българският тил не е билъ въ състояние да бъде поне толкова организиранъ, че да съпровожда другарски и приятелски бойната армия.

По-големи сж обаче гръшките и престѣпленията въ втората война. Втората война трая вече три години. Както си е известно решението за войната беше взето пакъ конспиративно. Парламентътъ не беше свиканъ, той беше въ ваканция. Въ предпоследните дни, къмъ края на месецъ августъ, дойде единъ делегатъ отъ Берлинъ тукъ и непонятно, неизвестно за никого се постигна съюзътъ съ Германия. Дойде сключването съ другите велики сили и войната започна. Въ началото имаше известни трептения, известни въълнения и тукъ-тамъ прояви на бунтъ. На какво се дължатъ тѣ? Посочва се, че имало една злокачествена пропаганда. Пропаганда имаше изобщо въ България отъ всички обществени течения, че този път е погрѣшенъ. Има хиляди речи въ България. Нѣма голямо село, както нѣма градъ, безъ поне нѣколко речи отъ разни български деятели отъ всички лагери, отишли да говорятъ предварително, до нашето влизане въ войната съ Германия, че този път е фаталенъ и щомъ тръгнемъ по него, недейте чака победа, а чакайте поражения. Презъ 1915 г. азъ съмъ си позволявалъ да подчертавамъ навсякъде, въ цѣла България: нѣмамъ нищо противъ Германия, имамъ всичкото почитание къмъ германския народъ, но да отиваме съ Германия, то значи да работимъ за своите съседи, противъ своя народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Това беше истината. И народътъ беше недоволенъ. Но народътъ отиде да изпълни своя дългъ. Викатъ го подъ знамената — и той замина, отиде да освобождава своите братя. Трѣбва човѣкъ действително да нѣма понятие отъ психологията, за да не може да разбере този голъмъ трагизъмъ на българския войникъ. Възпитанъ е отълично. Искане да се бие за своите братя, за националната кауза и въ сѣщото време, колкото му стига умътъ, чувствуватъ, че този път е погрѣшенъ. Азъ си припомямъ, че настигнахъ войските въ началото на октомври къмъ Гюешево. Плувахъ пеша, защото нѣмаше срѣдства за движение. Азъ бѣхъ кореспондентъ на „Военни известия“ и народенъ представител. Презъ войната писахъ много статии въ „Военни известия“. Гордъ съмъ съ всѣка една отъ тѣхъ, защото съмъ писалъ само това, което е истината, само това, което съмъ видѣлъ и това, което съмъ смѣталъ, че е полезно за моя народъ. Оттогава при войските. Разговаряхъ, разпитвахъ и искахъ да налучкамъ тѣхния инстинктъ.

Биха се войниците презъ 1915 г. Презъ 1916 г. стана една втора историческа гръшка. Ромъния ни предлага южна

Добруджа съ единствено условие — да не ѝ обявяваме война. Това е нужно да се знае днесъ, това е единъ интересенъ въпросъ, когато се разглежда въпросътъ за нашето бъдеще. Ромъния, заплашена отъ всички страни, праща тукъ своя представител да търси Радославова и да му предложи връщане на южна Добруджа, тъй както си е била, при единствено условие България и Ромъния да бъдатъ въ добро съседство, да не водятъ война, т. е. България да не обявява война на Ромъния. Радославовъ не прие ромънския министъръ. Ромънскиятъ министъръ се обърна къмъ Малинова и каза: „Понеже Вие често говорѣхте до войната отъ името на б опозиционни партии, считате се представител на опозицията въ Парламента“ — макаръ че той не беше формално шефъ на опозицията, но така го сочеше общественото мнение — „съобщавамъ Ви, че имамъ мандатъ отъ Букурещъ да ви се върне южна Добруджа, безъ никакви разисквания, безъ никакво бавене, моментално, при едно условие, България да не обявява война на Ромъния“. Александъръ Малиновъ — сигуренъ съмъ, че това го има въ бележитъ му, знае го и Мушановъ, и Гиргиновъ, никаква тайна не изнасямъ — потърси среща отъ Царь Фердинандъ. Генералъ Сава Савовъ му съобщи, че ще бъде приетъ на аудиенция. Александъръ Малиновъ чака два-три дена, но не беше приетъ отъ Фердинанда. Фердинандъ и Радославовъ заминаха за Чамъ-кория и на 1 септември въ двореца Ситняково подписаха манифеста за война противъ Ромъния.

Друга политическа гръшка следъ 1916 г. Всѣки денъ положението ни ставаше все по-тежко, особено въ тила. Германците, съгласно съюзния договоръ, трѣбваше да изпратятъ 12 дивизии на наше разположение. Не ни изпратиха нито една дивизия въ пълненъ съставъ въ течение на три години. Германците ни изпратиха други войски — за пълнене на човали и за изпращане на пратки. Изпратиха ги на малки групи, за да не се забелязватъ и ги прѣснаха по цѣлата страна — събирачи на каквото може — на медъ, на разни храни, малко масло, малко пушено, каквото се случи. И войниците пращаха тия колетъ съ военна поща за Германия. Тамъ хората страдаха. Беше много тежко положението имъ. Населението бедствуваше и германските войници пращаха тия храни, за да хранятъ своите близки, своя народъ. Азъ не мога да ги осъждамъ, когато тѣ се стремятъ съ всичко да си помогнатъ, но говоря за нашите грижи, за нашите задачи, какво сме правили ние.

Ние отъ германците подкрепя на фронта не получихме. Тукъ-тамъ дадоха нѣкоя батарея, малко технически части, много малко артилеристи. Пехота съвсемъ малко, кавалерия почти никаква. Въобще у насъ нѣмаше сериозни германски боеви части. Имаше малки групички за връзка и наблюдение. А тѣ обичаха да командуватъ. Когато поисквахъ да командуватъ, винаги въ такива случаи германците бѣха на погрѣшенъ пътъ. Слава Богу, генералъ Тошевъ не ги послуша и наложи съ щаба на българската армия решението за действие въ Добруджа противъ мнението на Макензенъ. Знаемъ вече, че ако Макензенъ беше послушанъ, ѝ тамъ щѣхме да имаме нещастие.

Таско Стоилковъ: Атаката на Тутраканъ.

Д-ръ Кънчо Милановъ: Атаката на Тутраканъ беше наложена.

Григоръ Василевъ: Благодарение на Щаба на армията, благодарение на генералъ Тошевъ — да не споменавамъ повече имена — разбраха се лично по телефона и най-сетне командването остана фактически въ български ръце. Но навсякъде германците се мѣсиха, искахъ да държатъ първенство и третираха българите като малки съюзници, които иматъ нужда отъ възпитание, отъ обучение и ржководство. А между туй, въ 1917 г. Съединените щати обявиха война на Централните сили. Тукъ, въ Народното събрание се развиха много големи борби — не въ тая зала, а на друго мѣсто, въ комисията. Германия ни натискаше да обявимъ война на Америка. Тамъ вече дори и много отъ германофили, които бѣха за отиването ни съ Германия, подкрепиха друготъ разбиране — да избгнемъ поне това нещастие. И въпрѣки натиска отъ Берлинъ, България не обяви война на Съединените щати, благодарение на този Парламентъ и на нѣкомъ господа, които бѣха на тая страна (Сочи дѣсницата и центъра), но вече съзнаваха отговорността и не дадохъ подкрепа на Радославова въ този случай.

1917 г. беше много тежка, много по-тежка стана 1918 г. Вече на пролѣтътъ на 1918 г. положението беше непоносимо. На много мѣста, особено въ Македония, войниците бѣха останали безъ обувки, ходѣха вече боси. На много мѣста бѣха необлѣчени. Една неофициална делегация отъ Парламента — депутати отъ болшинството и опозицията — видѣ съ очите си на много мѣста войската въ много тежко

положение — прехраната идва късно, хлѣбътъ на много мѣста бѣше съвършено недоброкачественъ, просто вреденъ за здравето на войниците, създаваше имъ болести, възмущаваше и войници и офицери. Безъ разлика, всички протестираха. Положението стана толкова сериозно, че въ месецъ май генералъ Жековъ, като главнокомандуващъ, следъ една обиколка въ Македония даде телеграма до царъ Фердинандъ да смѣни тогавашното правителство, тъй като положението става неустойчиво. И Фердинандъ му отговори съ една телеграма, на която, азъ ви увѣрявамъ, и днесъ абсолютно не мога сигурно да отгатна смисъла. Той е мислилъ много, но се е изразилъ така предпазливо и така загадъчно, само въ две думи, щото можете да го тълкувате всѣкакъ. Фердинандъ му телеграфира: „Моята мисия въ Ориента е свършена“. Това е презъ месецъ май. Оце, нѣма Добро поле, нѣма кабинетъ Малиновъ, нѣма нищо. „Моята мисия въ Ориента е свършена!“ Кой му е възложилъ тая мисия, каква е тая мисия? По тоя въпросъ азъ мога да имамъ мнение, но въ всѣки случай не желая да отварямъ тукъ врата за много размисления.

Председателстващъ Георги Марковъ: (Звъни)

Григоръ Василевъ: Свършихъ съ тая работа. Малко история, г-нъ председателю, защото ние дадохме 300.000 жертви въ тия войни.

Таско Стояковъ: История е, но потребно е да се говори истината. И за аферата съ хинина ще кажете нѣщо.

Григоръ Василевъ: Дойде новиятъ кабинетъ и се опита да поправи положението, но положението бѣше непоправимо. Тогава имаше две надежди: първо, да се притечемъ на помощъ на войската частъ по-скоро, за да можемъ да спремъ недоволствата. Отидоха нѣколко министри чакъ на фронта, видѣха, обещаха. Каквото можеха да направятъ, направиха. И, второ, имаше една мисълъ въ правителството; дали не е възможно да се склочи поне въ последния моментъ сепаративенъ миръ! Вѣрно е, че правителството на Малиновъ мислеше върху това. Вѣрно е, че правителството не направиха официални постѣпки да поиска сепаративенъ миръ, но азъ искамъ да ви разправа тукъ — другъ пътъ само съмъ загатвалъ — точната историческа истина за пропадналия сепаративенъ миръ съ България въ Парижъ презъ юлий 1918 г.

Въ Парижъ въ срѣдата на юлий 1918 г. става една военна междусъюзническа конференция, въ която участвуватъ Англия, Франция и Италия. Английскитъ делегати повдига въпросъ да се склочи сепаративенъ миръ съ България при новото правителство. Този делегатъ е Робертъ Сесилъ, министъръ на колониятъ. Преди него е билъ тамъ Лойдъ Джорджъ. Лойдъ Джорджъ е билъ извиканъ въ Лондонъ, замѣстилъ го е Робертъ Сесилъ. За тая конференция има скратени протоколи. Въ тия протоколи виждаме, че Робертъ Сесилъ на два пъти е взелъ думата, за да убеди французитъ и италианцитъ, че е умѣстно, полезно и възможно сега да се издаде България отъ строя на съюзниците, като ѝ се дадатъ умѣрени компенсации, задоволявания, скромни придобивки, не това, което по-рано сме искали, а много малко, но да се тури край на войната. Французката теза е, че войната е вече къмъ своя край. Французитъ твърдятъ, че тѣ ще биятъ България въ Македония. Тогава наново взема думата Робертъ Сесилъ и казва: „Вие можете да имате тѣзи сведения, но все пакъ мисля, че моето сръдство е по-спасително, защото, вие ще успѣете или нѣма да успѣете, но азъ ще успѣя безъ рискъ и азъ ще туря сигуренъ край на войната. Вие, казва той текстуално, може би ще имате успѣхъ въ началото на вашитъ действия, но следъ туй Vous allez exaspérer, вие ще ги възпламените, вие ще възбудите тѣхната храбростъ — на българитъ — ще ги разярите и може би пакъ нѣма да успѣете“. И конференцията решава да отложи въпроса, понеже не се постигнало съгласие върху двѣтѣ тези. Натоварва се нова комисија да проучи въпроса наново. Въ началото на септемврий — къмъ 3 септемврий, ако не се лъжа — французскитъ генералъ Гюйома заминава за Лондонъ. Датитъ сѣ установени, фиксирани, никаква тайна нѣма по този въпросъ. Лойдъ Джорджъ го приема въ Форейнъ Офисъ само съ една дума: „Британското правителство приема предложението“, не се ржкваше даже съ него и си продължава приемитъ. Отъ тамъ генералъ Гюйома заминава за Римъ. Италианцитъ по това време бѣха въ съгласие съ французитъ, съ тѣхъ бѣха по-близки. Сега не съмъ много добре, но то сигурно е една временна болестъ, която ще мине. Следъ съгласието на Италия се е решило да започне офанзивата противъ България.

Председателстващъ Георги Марковъ: Г-нъ Василевъ! Въпросътъ, по който говорите, е интересенъ, но Вие се

отклонихте отъ дневния редъ. Сега разискваме законопроектъ за реквизицията, а вие говорите по външната политика въ време на войната. Ще дойде общиятъ законъ за въоръженитъ сили и тогава ще се изкажете.

Григоръ Василевъ: Увѣрявамъ Ви, азъ се отказвамъ да разбирамъ кое е позволено въ Парламента и кое не е! Азъ Ви говоря работи, които Вие нито сте ги съчували, нито ще ги съчувате. Тѣ сѣ ценни отъ гледна точка на българската история въ вчерашния день.

Председателстващъ Георги Марковъ: Никой не отрича.

Григоръ Василевъ: А Вие ми правите бележка да ме пинкирирате. Увѣрявамъ ви, много съжалявамъ!

Председателстващъ Георги Марковъ: Нѣма да кажете нищо по законопроектъ за реквизицията; така го разбирамъ.

Григоръ Василевъ: Ще кажа нѣщо. Имамъ бележки по законопроектъ.

Председателстващъ Георги Марковъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ да говорите по тѣзи въпроси, много интересни работи говорите, но сега на дневенъ редъ е законопроектътъ за реквизицията.

Григоръ Василевъ: Какво да правя, г-нъ Марковъ! Относителното тегло не е еднакво. Въ последнитъ месеци на войната — май, юний, юлий и августъ, до началото на септемврий — нашиятъ фронтъ бѣше въ крайно тежко положение. Дказателство е голѣмиятъ докладъ на Главната квартира до правителството, въ резултатъ на който докладъ падна правителството. Нещастие то бѣше въ това, че въ началото на голѣмата война у насъ бѣха поставени за ръководители на тилового управление доста неподвижни хора. Тѣ бѣха почтени и сигурно съ много добри намерения, но недостатъчно подготвени за работата си. Бѣха много мудири. Единъ бюрократизъмъ ужасенъ — номеръ отговаря на номеръ. Докато писмата отидѣха отъ бюро до бюро, хората гладуваха. После, като се отчаяха отъ критикитъ на обществото и разбраха, че тази работа не е добра, туриха ужъ по-добри хора, по-дейни. Тѣ се оказаха много малко почтени. Дказателство за това сѣ голѣмитъ углавни дѣла, които се явиха както на северния фронтъ къмъ Ромѣния, така и на южния фронтъ къмъ Македония. И тия голѣми дѣла бѣха сждени и осждени. По моето убеждение тѣ бѣха сждени за една хилядна частъ отъ тѣхнитъ деяния. Но и това, което бѣше изнесено предъ сждилищата, това, което бѣше установено, е достатъчно за тѣхното въчно опозоряване.

Искамъ да ви кажа, че утрешната война ще бѣде нѣщо много страшно, несравнимо по страшно, отколкото бѣше вчерашната война. Днесъ даже не знаемъ какъ да наречемъ войната. То ще бѣде едно действие на цѣлия народъ, безъ изключение. Само децата, които нѣматъ чувство, че съществуватъ и които още не знаятъ да приказватъ, само тѣ нѣма да взематъ участие въ войната — освенъ като консуматори. Обаче децата на 5 години, децата на 10 години, всичко живо отъ двата пола ще участвува въ една война. Ще участвува боевата сила на фронта, ще участвува и тилътъ, който сега ще бѣде разширенъ може би три пъти, може би 10 пъти, и грижитъ ще бждатъ много по-голѣми. Ще трѣбва да правимъ подземни градове, подземни селища, както става въ други страни. Ние сме още въ началото. Ние още не сме започнали. Купуваме нѣкоя и друга пушка и патрони, обаче, нѣмаме почти нищо за отбрана. Цѣлото население е нужно за държавата; цѣлото население ще участвува въ войната. И този, който е въ село, трѣбва да го пазимъ. Той ще работи. Трѣбва да му запазимъ живота и осигуримъ храната. Трѣбва да произвеждаме и трѣбва да пазимъ, както каза г-нъ Пастуховъ, да нѣма износъ. Тогава се злоупотребяваше съ износа. Презъ насъ минаваше хининъ за Турция, а на нашия фронтъ нѣмаше хининъ. И менъ ме сждиха по единъ процесъ. Но окръжниятъ сждъ въ София се произнесе много хубаво. И апелативниятъ сждъ каза, че азъ съмъ казалъ една истина и че съмъ направилъ услуга на обществото и, следователно, нѣма какво да ме сждатъ. Тогава имаше близки хора на министъръ-председателя, имаше ходатайства, доставки, търговци, вносъ, износъ.

Тукъ имаше 20-тина души професионални търговци. Държахъ тукъ една речъ презъ време на войната за развалата на управлението, дълга и широка, посочихъ имена, факти, вагони. Стигматизиралъ съмъ ги, заклеявалъ съмъ ги въ тѣхното лице. Азъ не обичамъ да говоря задъ гърба. Обичамъ да говоря лице съ лице.

Минаха оттогава 22 години. И аз питам, г-да народни представители, ако, не дай Боже, утре България бъде застанена, бъде притисната да направи избор, какво ще стане? Държавата не се пази винаги, то е елементарно, го се знае. Както човек пази себе си, така всички трябва да пазим държавата. Аз не се безпокоя за българския патриотизъм. Българският патриотизъм може да не е толкова шумен, колкото патриотизмът на някои други населения в Европа, обаче българският патриотизъм, поставен на изпитание, е дал такива доказателства и такива проби, които са доста редки в света. Да не казвам, че сме само ние, но не са всички като нас. Ние сме между първите. Не се безпокоя за войската, не се безпокоя за нейното движение, не се безпокоя, че войникът няма да бъде приютен. Повече се безпокоя дали ще бъде нахранен. Парен кава духа. От миналите две войни съм разбрал това и го поддържам с най-голяма сериозност. Парламентът, правителството, сценарио военният министър трябва много да мисли върху това. Аз разбирам много лесно как ще се развият военните действия. Знам, че ще имаме много жертви, знам, че нашите войници ще бъдат много храбри, но как ще поддържаме духа на населението, как ще го запазим от бедности, от аероплани, как ще осигурим неговата прехрана — за туй аз съм много безпокоен.

Не казвам, че задачата е неразрешима. България е щастлива в едно отношение, че тя за прехрана има повече, отколкото много други страни. Ние може да нямаме оръжие, може да нямаме някои машини, може да нямаме някои материали, но 95% от прехраната на войската и населението ние я имаме. Касае се да се намери начин на действие, да се създаде съответното законоположение и да вложим енергия, щото когато учим младежите за бойното поле, да им вдъхнем и убеждението, че прехраната е много важно нещо. Тилът е толкова важен, колкото и фронтът.

Димитър Кушев: То се казва организация.

Григор Василев: Този законопроект, г-да народни представители, е от първостепенна важност. Тук по него можем да кажем само общи указания, общи идеи. Във комисията можем да направим много полезни разисквания. Аз, напр., особено бих се радвал, ако дойдат там наши другари бивши военни, които имат опит, които имат голяма практика и, не се съмнявам, имат и най-добри желания. Новите хора, младите хора и от опозицията, и от болшинството, да дойдат също въ комисията и най-добродетелски да кажат от какво се безпокоят, да нарисуват картината как ще функционира този закон, как ще се прилага. Тук има много ново, има нещо много хубаво — напр., съдебните секции. Не искам тук да навлизам в подробности. Въ всеки случай Парламентът на България има при дадения случай възможност да вложи всички свои усилия, особено своя опит и своята безспорно добра воля да бъде полезен, да направи един съвършен закон.

И аз моля и пожелавам, военният министър да ни сезира още в тази сесия, преди да я закрим, с всички законодателни мероприятия отнасящи се до народната отбрана. Ако Камарата се вдигне, примерно, на 28 март, или на 15 април, или на 15 май, тая пролѣз, без едно пълно законодателство въ тази област и, не дай Боже, ни свари една неприятност въ Европа, едно раздвижване на войски и шум на военни барабани, тогава — ще ни свикат или няма да ни свикат — ние ще трябва на бърза ръка да видим какво ще правим. Най-напред може би ще трябва да избираме място, гдето да заседаваме. Ще трябва да изкопаем може би тук някъде 20 метра по-надолу. Ето защо, сега ще трябва да бъде прието това законодателство.

Много е добра инициативата на военния министър и тия думи, които той казва, са много ценни. Нека бъдем заинтересувани всички тук, и военни и цивилни, да работим малко по-бързо, за да може Парламентът, преди да си разотиде, да разгледа и приеме новото законодателство, което по необходимост въ значителни разходи ще бъде различно от това, което съществува. Не е въпрос само на пожелания, но е въпрос на необходимост. Коего е необходимо, дайте по-рано да се свърши и да стане факт, за да можем да кажем, че поне въ това отношение ние сме готови. Всички пожелаваме, тази бура въ Европа да не се разразява, всички пожелаваме да остане мирът и народите да се занимават и напредват въ мир, а не въ кървави изтребления. (Ръкопляскания отъ лѣво)

Председателствувашъ Георги Марков: Има думата народният представител г-нъ Еню Поповъ.

Еню Поповъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ считамъ, че времето, което се отнема на Парламента съ разискванията по настоящия законопроектъ, макаръ и съ известни отклонения въ тѣзи разисквания, не е загубено, затова защото този законопроектъ е отъ огромна важностъ съ огледъ на всичката онази дейностъ, която, споредъ декларацията на г-нъ министъра на войната, ще има да извършваме тукъ като народни представители, за да можемъ да подготвимъ цялостната наша нация за онѣзи върховни изпитания, които въ даденъ моментъ могатъ да ни се наложатъ. И затуй тия разисквания си иматъ своето място. Колкото повече обяснения се дадатъ по законопроекта, смѣтамъ, че ще бъде отъ полза за самия него и отъ полза на самата работа.

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че настоящиятъ законопроектъ е онѣзи, който съ своите основни положения и постановленията, които са прокарани въ него, дава начинътъ и възможноститъ, при нужда да бъде мобилизирана цялата духовна и материална мощъ на нацията. А щомъ е така, безспорно, налага се, щото народното представителство да се огнесе съ внимание къмъ този законопроектъ.

Г-да народни представители! Настоящиятъ законопроектъ третира материя, която е, така да се каже, вънъ отъ нормалните принципи, които са легнали въ устройството на живота на нашата държава и отношенията между държавата и българските граждани. Въ името на върховните интереси на нацията настоящиятъ законопроектъ се отклонява отъ общоприетия принципъ за частната собственостъ, имайки за целъ при нужда поставянето въ действие на всички материални и духовни сили на нацията. И щомъ е така, г-да народни представители, наистина че се налага, щото основните постановления на настоящия законопроектъ и правилникътъ за приложението му, за който се говори въ него, че ще бъде изработенъ да гарантиратъ максимумъ справедливостъ отъносно материята, която третиратъ.

Г-да народни представители! Всички онѣзи, които преживѣха миналите войни, онѣзи, които иматъ опитъ отъ миналото, знаятъ много добре каква тѣсна връзка има между водената политика отъ правителството и всичката оная дейностъ, която въ даденъ моментъ нацията трябва да прояви въ връзка съ постигането на известни цели, на известни задачи. И тамъ е именно връзката между настоящиятъ законопроектъ и външната политика, която следватъ правителствата. Отъ кратката политическа и военна екскурзия, която направи преждеговорившиятъ, и отъ онова, което всички знаемъ, се вижда, че тогава, когато външната политика се води съ огледъ на добре разбраните и изучени интереси и настроения на народа, въ такъвъ случай тази политика много по-лесно и по-успѣшно може да бъде провеждана отъ онѣзи, които управляватъ. Една политика, която съответствува на интереситъ и на настроенията на народа, ще бъде посрещната съ по-голяма готовностъ за жертви отъ страна на българското гражданство за постигане на поставените цели и задачи. И тукъ именно трябва да бъде насочено вниманието, на народното представителство.

Азъ мисля, че поради извършенитъ въ миналото, презъ 1912 и 1913 г. и презъ 1915—1918 г. маса политически грѣшки, които са първопричината за постигнатитъ ни национални нещастия, ние ще трябва да бдимъ въ настоящее време, като представители на българския народъ да не се повтаря историята съ тия катастрофални грѣшки. Нашиятъ дългъ е да следимъ всѣка крачка на нашата външна политика и въобще на политиката на страната ни и да не допускаме подобни грѣшки.

Г-да народни представители! Ако ние не сме се поучили отъ миналото, ако не сме взели урокъ отъ него, ако около насъ е тъмнина, въ даденъ моментъ, когато ни се наложи да мобилизираме нашитъ духовни и материални сили въ името на известни върховни цели и задачи на нацията, ние не ще можемъ правилно да опредѣлимъ пътя, по който ще вървимъ. И азъ считамъ, че ще трябва тази тъмнина, която ни заобикаля въ връзка съ всички големи въпроси на външната и на вътрешната ни политика, да бъде пръсната отъ тукъ, отъ народното представителство. Както когато се възлага известна задача на една бойна частъ, трябва да ѝ се посочи целта, за да може успѣшно да се справи съ задачата си, така азъ смѣтамъ, че и народътъ ще може по-лесно да изпълни възложената му задача, когато знае целта. Въ противенъ случай, когато се върви въ тъмнина, може да се падне въ яма, въ пропасть.

Председателствувашъ Георги Марковъ: Моля, говорете по предмета.

Еню Поповъ: Г-нъ председателю! Точно по предмета говоря — че има връзка между законопроекта и водената политика, особено нашата външна политика, . . .

Иванъ Петровъ: Какво общо-има!

Еню Поповъ: . . . защото чрезъ нея се изразява връзката между управлявани и управляващи. И като имаме предъ видъ горчивия опитъ отъ миналото и причинитъ за нашето национално нещастие, трѣбва да напомнимъ тѣзи работи, защото историята е учителка на народитъ, а повторението дава учение.

Г-да народни представители! Покрай голѣмитъ и груби грѣшки, които се извършиха въ нашата външна политика въ миналото, една отъ причинитъ за постигнатитъ ни нещастия се крие въ неуредицитъ въ нашия тилъ и въ недоволството на организацията по задоволяването на нуждитъ на нашата армия. На васъ, особено на по-старитъ, сж известни случаи презъ Балканската война и случаи презъ Европейската война отъ 1915 до 1918 г., когато маса материали, които сж били дадени отъ българския народъ съ цената на много жертви, не сж отивали правилно по своето предназначение или пъкъ сж отивали тогава, когато вече нуждата отъ тѣхъ е била престанала. Какво говори всичко това? То говори за липса на организация, говори за липса на стройна система, при която въ даденъ моментъ, когато ще потребва да се впрегнатъ всички сили на нацията, да може тѣзи сили и срдѣствата на народа да бждатъ отправени по тѣхното предназначение. И азъ мисля, че една отъ целитъ, които преследва настоящиятъ законопроектъ, е именно тази; и затова ние имаме дългъ да направимъ всички бележки, които биха били отъ полза, за да може този законопроектъ да постигне задачата си.

Г-да народни представители! Мнозина въ миналото се опитваха да обясняватъ онова, което стана презъ септември 1918 г., по всевъзможни начини, обаче истината е една: българскиятъ войникъ никога не отстъпи, както нѣкои искаха да кажатъ, поради нѣкакво поражение въ духа му. Ако отстъпи, той отстъпи подъ напора на мощния противникъ и поради това, че нѣмаше най-елементарнитъ срдѣства за борба въ боя. Всички, които бѣха край Добро-поле и наблизо около този фронтъ, знайтъ тридневната непрестанна артилерийска канонада отъ страна на съглашенскитъ войски, и тѣ могатъ да кажатъ дали българскиятъ войникъ отстъпи поради нѣкакви чужди, лоши внушения, или отстъпи предъ непреодолимата сила на противника ни.

А защо бѣше всичко това тъй? Вие можете да си го обясните: затова, защото ние нито имаме нужнитъ бойни срдѣства, нито имаме най-елементарнитъ срдѣства за задоволяване нуждитъ на войника. Та кой отъ васъ, който е участвувалъ въ войната, не е виждалъ какъ българскиятъ войникъ тропача въ окопитъ съ налѣми? Кой отъ васъ не е виждалъ, че българскиятъ войникъ ядѣха едѣтъ невъзможенъ хлѣбъ, смѣсница отъ царевича и метличино семе? Кой отъ васъ не е виждалъ гслитъ меса на българскиятъ войникъ? Но макаръ че армията се намираще при такива лоши условия, все пакъ тя зарежидира такива успѣхи, каквито може би никоя друга армия въ свѣта не е зарежидирала.

Щомъ българинътъ има такива качества, такъвъ духъ, когато той е подъ погонъ, че е готовъ да жертвува всичко, щомъ имаме такъвъ човѣшки материалъ, чийто духъ е несломимъ и готовъ да води война дори съ цѣлъ свѣтъ, ние сме длъжни, длъжни сж всички, които ръководятъ въоръжения български народъ, да помислятъ съ време да организиратъ цѣлокупното народно стопанство така, че то да може да отговори въ върховния моментъ на нуждитъ на въоръжения народъ.

Г-да народни представители! Наистина въ края на войната духътъ на българския войникъ бѣше до известна степенъ покрусенъ, но това не бѣше поради нѣкакви особени внушения, както искатъ нѣкои да кажатъ, а поради туй, че той се видѣ въ пълна мизерия на фронта и въ окопитъ, а отъ друга страна, и неговото семейство, неговитъ близки бѣха жертва на твърде много издевателства на тиловитъ герои и на онѣзи, които провеждаха реквизирането на материалитъ, необходими за войната.

Г-да народни представители! Нима вие не знаете колко много, стотици и хиляди дѣла бѣха образувани противъ кметове и секретаръ-бирници, които издевателствуватъ надъ българската селянка, надъ българския старци, надъ български деца? Войникътъ се връща отъ фронта въ

отпускъ и виждаше това положение. Какъ можеше да се иска отъ него да се върне на фронта спокоенъ и да бжде погледътъ му устременъ винаги срещу противника? Безспорно всичко това допринесе твърде много за деморализирането на българската армия. Причината за това деморализиране е въ тѣзи издевателства, които ставаха въ тила на българската армия и въ собственитъ кѣщи на войникитъ.

Г-да народни представители! Въпрѣки страшнитъ нещастия, които сполетѣха българския народъ следъ войната, въпрѣки тежкитъ последици на мирния договоръ, българскиятъ народъ — смѣя да заявя това — посрещна не съ очудване и не съ незадоволство гласуванитъ напоследѣкъ кредити отъ Парламента. Онѣзи, на които се виждаше, че срдѣствата, които се даватъ, сж много, следъ малко пояснение разбраха, че върховнитъ интереси на нацията налагатъ, щото действително да се даде онова, което, споредъ нашитъ финансови възможности и споредъ нашитъ срдѣства, е минимално, за да можемъ да се подготвимъ и щогоде да настигнемъ онѣзи, които сж отишли много по-напредъ отъ насъ. И азъ мога да кажа, че наистина българскиятъ народъ, когато се касае да се дадатъ срдѣства за неговитъ синове, които въ утрешния денъ може да стане нужда да бждатъ мобилизирани, да бждатъ подъ оръжие, разбира, че срдѣствата, които се даватъ, отиватъ не напусто, а за запазване върховнитъ интереси на страната. Наистина, тежко е положението, и това трѣбва да се разбере отъ всички ни, но затова пъкъ жертвитъ, които прави българскиятъ народъ, трѣбва да бждатъ правилно оценени, а, отъ друга страна, срдѣствата, които се отпускатъ, трѣбва да бждатъ правилно отправени за постигане на целитъ, за които тѣ сж предназначени.

Г-да народни представители! Азъ мисля, че въ този законопроектъ, или въ другитъ законопроекти, за които г-нъ министърътъ на войната декларира, че ще бждатъ внесени, ще трѣбва да се обърне особено внимание върху другъ единъ въпросъ, а именно върху организацията на нашата индустрия, за задоволяване нуждитъ на българската войска и на българския народъ въ време на война. Мене ми се струва, че въ това отношение ще трѣбва да се възприеме единъ принципъ, който споредъ мене най-добре ще отговори на добре разбранитъ интереси на цѣлокупната нация. Въ времена, когато народътъ прави върховни усилия, когато дава неимоверни жертви, не можемъ да оставимъ единици, притежатели, собственици на индустриални предприятия, да трупатъ печалби за смѣтка на цѣлокупния български народъ. Налага се една организация не въз основа на принципа на частната експлоатация — т. е. индустриалцитъ да бждатъ само доставчици за нуждитъ на армията — а една организация въ смисълъ да бждатъ тѣ милитаризирани. Нека стопанитъ на индустриалнитъ предприятия да бждатъ сжщо така милитаризирани, като бждатъ възнаградени, обаче държавата трѣбва да плаща материалитъ по костюемата имъ стойност, до размѣръ на производственитъ разходи, защото, когато цѣлокупната нация изживѣва напрежения, не може да се позволи, щото между 6 милиона души народъ да има десетъ, двадесетъ или сто привилегировани хора, които лесно да трупатъ печалби, като си пресмѣтатъ такива печалби, каквито намѣрятъ за удобно, за смѣтка на цѣлокупното българско стопанство, на цѣлия народъ. Азъ мисля, че г-нъ министърътъ на войната ще си вземе бележка отъ това, което казахъ, и ще го има предъ видъ при съставянето на законопроектитъ, които възнамѣряа да внесе тукъ.

Г-да народни представители! Когато казваме, че бждещата война ще бжде война, въ която авиацията ще вземе голѣмо участие, когато казваме, че нѣма да има тилъ и фронтъ, както въ миналото, и че всичко ще бжде фронтъ, поради това, че никакво препятствие не представляватъ днесъ пространството и разстоянията за лекитъ бомбардировачни и други аероплани, какви мѣрки сме взели и можемъ да вземемъ, за да запазимъ нашето население при евентуално нападение? Препорѣчватъ се мѣрки, има вече въ това направление дадени препорѣжки, а има и взети мѣрки да се правятъ бетонени скривалища. Какъ можемъ да правимъ бетонени скривалища сега? Когато единъ български гражданинъ ще иска да си построи кѣща, по силата на нарежданията, които сж дадени, ще трѣбва да построи скривалище. Но питамъ азъ: какъ може да стане тая работа, когато имаме цимента по 1.400 л. тона отъ нашата индустрия — отъ „Гравитондъ“ — а чуждиятъ циментъ идва на границата само по 500 л. тона?

Следователно, г-да народни представители, въ връзка съ тѣзи нужди, не въ утрешния денъ, а още днесъ ще

трѣбва да се вземат нужните мѣрки, за да можемъ да въпрегнемъ нашата индустрия, съ всички материални сръдства, които тя има, за цѣлокупната ни отбрана, за да има полза отъ направеното, а не да бждемъ утре изненадани и неподготвени за онова, което може да ни сполети.

Г-да народни представители! Искамъ да обърна вниманието ви още върху следното. Ние можемъ да създадемъ законъ съ идеални постановления за провеждане на изземването на всички материали и пр., можемъ да предвидимъ вещи комисии, както се казва въ законопроекта, обаче ние ще трѣбва да имаме и гаранция противъ произволитъ на органитъ, които ще провеждатъ това изземване. Наистина, законопроектьтъ предвижда санкции, наистина, законопроектьтъ предвижда за защита на материалните интереси на българскитъ граждани специални съдебни секции. Обаче азъ мисля, че за правилното и успѣшното провеждане при нужда на всичко онова, което предвижда законопроектьтъ, ще бжде необходимо да се спазва, както въ държавното управление, така и въ мѣстното управление, на общинитъ, единъ принципъ. Г-да народни представители! Когато ще имаме органи, изпълнителни комисии или пъкъ общинско управление, възглавявано отъ кметове, които на утрешния день съ една заповѣдъ могатъ да отидатъ на другия край на държавата ни, азъ мисля, че въ такъвъ случай производитъ сѣ повече възможни, отколкото ако имаме кметове, които се ползватъ съ доврѣнието на населението, кметове, които не могатъ току-така лесно да се изселятъ отъ селото, а и следъ уволнението си оставатъ всрѣдъ своитъ селяни, подъ проклятието на всички селяни, които биха оцетили въ битността си органи на държавата.

Ето защо, г-да народни представители, азъ мисля, че съ огледъ на бждещето, съ огледъ на необходимостта отъ създаване на истинско сцепление всрѣдъ българския народъ, ще трѣбва да създадемъ всички психологически и други предпоставки. Азъ апелирамъ както къмъ г-нъ министъра на войната, така и къмъ г-нъ министъра на вътрешнитъ работи, по отношение самоуправлението на общинитъ да се внесе нуждната реорганизация, за да може да се приближи управлението до народа и по този начинъ да се улесни твърде много постигането на целитъ, които преследва настоящиятъ законопроектъ.

Съ тѣзи пожелания азъ привършвамъ. Азъ смѣтамъ, че г-нъ министрътъ на войната ще се съгласи, щото въ комисията, освенъ по онѣзи поправки, които биха могли да се направятъ въ настоящия законопроектъ, да се разиска и върху всички онѣзи подробности, които ще влѣзатъ въ правилника за приложението на новия законъ за реквизицията. (Ръкоплѣскане отъ лѣво)

Председателствуващъ Георги Марковъ: Има думата последенъ народниятъ представител г-нъ Иванъ Петровъ.

Иванъ Петровъ: (Отъ трибуната). Г-да народни представители! Ако вземамъ думата, то е само за да реагирамъ срещу нѣкои изявления на нѣкои отъ преждеговорителитъ, които лансираха нѣкакви условности по отношение на българския народъ и на управата и като че ли искаха да кажатъ, че въ зависимостъ отъ тия условности българинътъ, българскиятъ народъ, ако бжде повиканъ на едно изпитание, ще изпълни или не своя отечественъ дългъ. Никакви условности, г-да! И азъ считамъ, че тѣзи, които ни говорятъ така отъ тая трибуна може би съ добри намерения, нищо не допринасятъ за издигане на нашето национално съзнание, за уясняване на нашия дългъ къмъ родина, къмъ държава.

Вѣрно е, че ние трѣбва да вземемъ добра поука отъ миналото, отъ всичко онова, което е огорчавало онѣзи, които сѣ били на огнената линия, отъ всички онѣзи дефекти, отъ онова нехайство, и ако щете отъ онѣзи престѣпления, които се вършеха въ тила. Азъ мисля, че това не е излишно да се каже въ едни дебати, когато се касае да се прокара единъ новъ организационенъ и технически законъ. Задачата на този законопроектъ, който иде да замѣсти закона отъ 1894 г., не е друга освенъ техническа, организационна, да дисциплинира тила, съ огледъ да се осигури продоволствието на тия, които сѣ на първата линия, които сѣ по фронитъ на страната, които иматъ непосредствената задача да изпълнятъ онова, което имъ повелява тѣхниятъ дългъ, което имъ е поведено отъ върховния началникъ на въоръженитъ сили.

Г-да народни представители! Само преди десетина дни, вие знаете, бѣше избранъ най-големиятъ духовенъ владетель на свѣта — папата. Той е духовниятъ пастиръ на повече отъ 400 милиона души. Първата негова дума, първата негова проповѣдъ бѣше молитва за миръ. Г-да народни

представители! За да отпрати този най-големъ духовенъ владетель първата своя дума, първата своя молитва къмъ Бога за мира, това говори, че действително днесъ човѣчеството живѣе страхотни дни. Никой не знае какво ни чака въ утрешния день. Този жестъ, този дългъ, изпълненъ отъ най-големия пастиръ, ни внушава да пожелаемъ, както казаха и нѣкои отъ преждеговорителитъ, дано Господъ вразуми тѣзи, които сѣ начело на държавитъ, да осигурятъ мира да поправятъ и несправдитъ. Но паче чаяния, ние ще трѣбва да направимъ това, което вършатъ всички други народи.

Въ изпълнение на този дългъ, г-нъ министрътъ на войната ни сезира съ тоя законопроектъ. Азъ считамъ, че той е навремененъ, той е наложителенъ, макаръ че не изчерпва всичко. Съвременната техника на войната ще ни постави насъ, като малка държава, предъ много затруднения. Ние, ако би дошелъ единъ трагиченъ, единъ върховенъ моментъ, ще имаме да преживѣемъ голѣми изпитания. За тѣзи голѣми изпитания е нуженъ духъ. Въ това отношение трѣбва да бждемъ щастливи, че българскиятъ духъ, духътъ на миналото, духътъ, който не знае поражение, се кове здраво въ българската казарма. И ние трѣбва да бждемъ щастливи и да се поздравимъ, че българската армия е на висотата си. Духътъ на българския войникъ днесъ е такъвъ, какъвто е билъ въ миналото — не, той е още по-могъщъ, още по-крилатъ. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно)

Когато разисквахме по техническата организация на българския тилъ, ние, г-да, не трѣбва да вмѣкваме въ тия дебати никакви условности. Ние ще искаме българскиятъ войникъ да изпълни своя дългъ при всички обстоятелства, които ние не знаемъ какви ще бждатъ утре. Дали войникътъ ще яде ржженъ хлѣбъ, или пшениченъ, или царвиченъ, ще зависи отъ това, съ какво разполага българското стопанство и какви сѣ българскитъ възможности. А това нѣщо не бива да го свързваме съ въпроса за дълга и да казваме: ще изпълня дълга си така или иначе! Сжщата тая проповѣдъ азъ съмъ чувалъ и при дебатитъ по други закони, особено на тия отъ социаленъ характеръ: този билъ ерстикъ, и така мисли, она билъ националистъ, и иначе мисли; тоя билъ органъ на чуждо влияние, она не знамъ какъвъ билъ, защото не билъ добре платенъ а пр.! Г-да! Това е проажество. Това не трѣбва да се допуска, особено по разискванията по единъ законопроектъ отъ такъвъ характеръ. Нѣма защо да говоримъ за външна политика, нѣма защо да говоримъ за вътрешна политика, за избори общински и пр. Политиката нѣма защо да я мѣсимъ съ изпълнението на военния дългъ.

Правъ бѣше единъ отъ преждеговорителитъ като казваше: когато една война е популярна, когато единъ народъ чувствава интуитивно, че отива да реализира единъ националенъ идеалъ, когато това е въ неговата съвестъ и въ неговото съзнание, тогава той ще бжде по-крилатъ, по-мѣжественъ и по-храбъръ. Това ние го знаемъ. Но това е вече работа на управляващитъ. Ние ще искаме отъ българския войникъ да изпълни дълга си, когато Царятъ заповѣда, когато се знае, че е въ интересъ на националната кауза. Когато на държавата, ако щете по необходимостъ, се наложи да интервенира, ние ще трѣбва да изпълнимъ дълга си като войници, цѣлиятъ народъ ще трѣбва да изпълни дълга си при всички обстоятелства.

Нашиятъ народъ издържа изпитанията. Въ войната бѣхме всички. Ние, които сме съ прошарени коси, минахме презъ тия войни. Не искамъ да описвамъ какво азъ съмъ изживѣлъ, какво сѣ изживѣли и други — не е мѣстото за това тази трибуна. Нека всѣки да си пише споменитъ! Духъ трѣбва да има въ една армия, въ единъ народъ, ако иска тоя народъ действително да преуспѣе. Вие знаете примѣра съ Толедо отъ испанската гражданска война. 40-50 дни защитницитъ му бѣха продоволствувани отъ въздуха. Гладуваха, мизерствуваха, но не се поддадоха, а геройски изпълниха дълга си! Тѣхъ гладътъ не ги сломи. Духътъ имъ остана по-силенъ отъ всички мизерии.

Ето защо, г-да, азъ пакъ отправямъ този апелъ: когато се касае за изпълнение на единъ граждански и националенъ дългъ, недейте го свързва съ нѣкакви условности на политиката. Политиката е временно нѣщо. Може да има погрѣшна политика, може тя да доведе до катастрофи, обаче българинътъ, българската нация, българскиятъ духъ е вѣченъ, той трѣбва да пребжде! (Ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Ние трѣбва да гласуваме законопроекта единодушно като българи, като въ комисията бжде направено това, което е необходимо отъ тех-

ническа гледна точка за неговото одобрение. Затова азъ моля да се прекратятъ дебатитѣ по този законопроектъ, да гласуваме по начало за него единодушно и да го пратимъ въ комисията. (Ръжкоплѣскация)

Председателствуващъ Георги Марковъ: Други записани да говорятъ нѣма. Дебатитѣ по законопроекта сѣ прекратени.

Има думата г-нъ министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Теодоси Даскаловъ: Г-да народни представители! Азъ съмъ готовъ да дамъ всички обяснения и пояснения по различнитѣ членове на законопроекта въ комисията. Трѣбва да кажа още отъ сега, че съмъ готовъ тамъ да изслушамъ всички препорѣки отъ оная, които биха ги дали, за да внесемъ нуждитѣ подобрения въ законопроекта. И затова поканвамъ всички оная господа, които се считатъ компетентни по въпроса, които считатъ, че могатъ да бѣдатъ полезни, да взематъ участие въ заседанието на комисията, което ще се състои утре, 10 ч. сутринта, за да можемъ съ общи усилия да изработимъ — доколкото това е възможно при нашитѣ условия — единъ съвършенъ законъ. (Ръжкоплѣскация отъ всички страни)

Председателствуващъ Георги Марковъ: Пристъпваме къмъ гласуване. Тия г-да народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за реквизицията, моля, да вдигнатъ ръка. Единодушно, всички г-да народни представители гласуватъ. Законопроектътъ се приема на първо четене. Ще се изпрати въ комисията.

Г-да народни представители! Комисията по Министерството на войната ще заседава утре въ 10 ч. Въ същото време ще заседава и комисията по Министерството на народното просвѣщение за разглеждане на законопроектитѣ, които днесъ се приеха на първо четене.

Обаждатъ се: Ами финансовата комисия?

Председателствуващъ Георги Марковъ: Финансовата комисията може би, ще заседава въ други день, ако тия две комисии не смогнатъ да свършатъ работата си.

Г-да народни представители! Понеже не можемъ да преминемъ къмъ следващата точка отъ дневния редъ, защото отсъствува г-нъ министърътъ, азъ моля да се съгласите да вдигнемъ заседанието. За заседанието утре, 3 ч. следъ обѣдъ, предлагамъ следния дневенъ редъ:

1. Първо четене законопроекта за извънреденъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на фонда „Поморийски солници“ за 1939 бюджетна година въ размѣръ на 10 000 000 л.

Второ четене законопроектитѣ:

2. За измѣнение и допълнение на членове 3 и 4 отъ наредбата-законъ за измѣнение и допълнение на бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1937 бюджетна година.

3. За измѣнение и допълнение на закона за авторското право.

4. За реквизицията.

Одобрение предложенията:

5. За присматане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефанъ Чернева.

6. За одобрение решенията на прошетарната комисия, взети въ заседанието ѝ на 15 декемврий 1938 г. (Продължение).

Моля, които сѣ съгласни съ този дневенъ редъ, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 18 ч. и 25 м.)

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Подпредседателъ: **ГЕОРГИ МАРКОВЪ**

Секретари: { **ДИМИТЪРЪ МАРЧЕВЪ**
ЦВѢТКО ПЕТКОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**